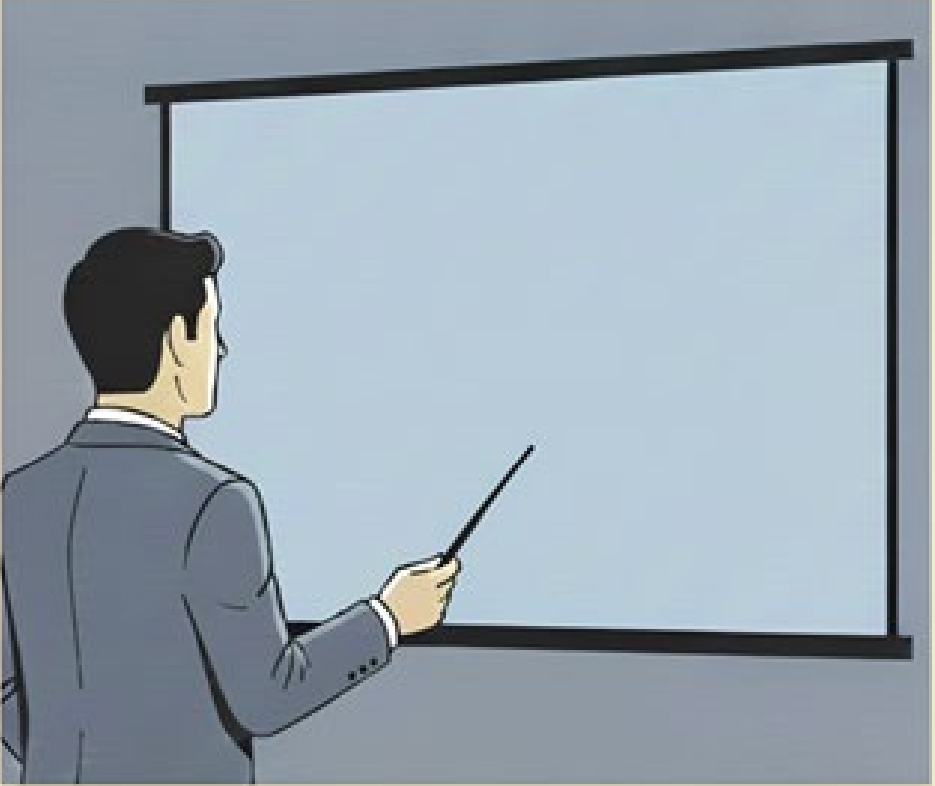

**HAZİNE ve MALİYE BAKANLIĞINA
BÜTÇE FİNANSMANI
İÇİN
TESPİTLER ve ÖNERİLER**

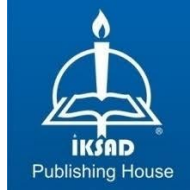
Dr. Ogün ŞEN

**HAZİNE ve MALİYE BAKANLIĞINA
BÜTÇE FİNANSMANI
İÇİN
TESPİTLER ve ÖNERİLER**

Dr. Ogün ŞEN

DOI: <https://www.doi.org/10.5281/zenodo.18111008>

Copyright © 2025 by iksad publishing house

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, distributed or transmitted in any form or by any means, including photocopying, recording or other electronic or mechanical methods, without the prior written permission of the publisher, except in the case of brief quotations embodied in critical reviews and certain other noncommercial uses permitted by copyright law. Institution of Economic Development and Social

Research Publications®

(The Licence Number of Publicator: 2014/31220)

TÜRKİYE TR: +90 342 606 06 75

USA: +1 631 685 0 853

E mail: iksadyayinevi@gmail.com

www.iksadyayinevi.com

It is responsibility of the author to abide by the publishing ethics rules.

Iksad Publications – 2025©

ISBN: 978-625-378-542-0

Cover Design: Ogün ŞEN

December / 2025

Ankara / Türkiye

Size: 16x24cm

TEŞEKKÜR

Kitabın editöryal çalışmalarında sabrını ve yardımlarını her zaman gösteren kıymetli çalışma arkadaşım Prof. Dr. Nuri ÖZTÜRK'e teşekkür ediyorum.

ÖNSÖZ

Geliriniz kadar harcarsanız, zor zamanlar için hazırlıklı olma şansınız yoktur. Her zaman giderleler, gelirlere göre daha az tutularak tasarruf yapmak mümkündür. Devlet bütçeleri için bunları söylemek çok mantıklı durmasa da devletlerin de bütçelerini dengede tutmaları gerekir. Kamu gelirlerini artırırken temel kuralların dışına çıkmadan, vatandaşların refahı için her zaman giderleri azaltıp beraberinde gelirleri de toplumu incitmeyecek şekilde tahsil etmek gerekir.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER	ii
ÇİZELGELERİ DİZİNİ	iii
ŞEKİLLER DİZİNİ	iv
KISALTMALAR DİZİNİ	v
YASAL UYARI	vi
GİRİŞ	1
1. KAVRAMLAR ve AÇIKLAMALAR	3
1.1. Geleceği Bugünden Tüketmemek - Sürdürülebilirlik	3
1.2. Devletin Gelir ve Gider Kalemleri	4
1.2.1. Gelir Tipleri “11’li Sınıflandırma”	5
1.2.2. Gelir Tipleri “3’lü Sınıflandırma”	6
1.2.3. Devlet Gider Tipleri (Kamu harcamaları)	6
2. TESPİTLER ve ÖNERİLER	9
2.1. Kamu Gider Artışları	9
2.2. Kamu Gider Atışları İçin Öneriler – Giderleri Kısımak	10
2.2.1. Gerçek Giderleri Kısımak	10
2.2.2. Transfer Giderlerini Kısımak	10
2.2.3. Dar Anlamda Kamu Harcamalarını Kısımak	11
2.2.4. Geniş Anlamda Kamu Harcamalarını Kısımak	11
2.3. Kamu Gider Artışları (Nüfus Üzerinden)	11
2.4. Nüfus Konusu İçin Öneriler: Göçmen ve Diğerleri Açısından Nüfus Kontrolü	19
2.5. Kamu Gelir Artışları İçin Tespitler ve Öneriler	19
2.6. Kamu Gelirleri Artırımı İçin Diğer Öneriler	24
2.7. Karekod Kullanımının Yaygınlaştırılması Önerisi	26
2.8. Eski Vergi İade Sistemin Yeniden Uygulamaya Koyulması Önerisi ..	29
3. DİĞER ÖNERİLER	41
3.1. Aile Hekimliği ve Benzer Uygulamalar	41
3.2. Turizm	43
KAYNAKÇA	45
ÖZGEÇMİŞ	47

ÇİZELGELERİ DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1: Son 20 Yıl Yakalananlar Verisi.	13
Tablo 2: Yabancılar ve Ülkede Yaşayanlar Verisi.	18
Tablo 3: Artıştaki Anormallik Örneği.	22
Tablo 4: Vergilerin GSYİH ve Toplam Üzerindeki Payları.	23

ŞEKİLLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 1: Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler.	14
Şekil 2: İkamet İzni ile Ülkede Bulunanlar.	15
Şekil 3: Uluslararası Koruma Başvurusu Rakamları.	16
Şekil 4: Düzensiz Göçmenler (Yakalananlar).	17
Şekil 5: Vergi İade Zarfı Ön Yüz.	30
Şekil 6: Vergi İade Zarfı Arka Yüz.	31
Şekil 7: Karekodlu Fiş Görseli.	35
Şekil 8: Karekod Okutumu ile Ulaşılan İçerik Sayfası.	36

KISALTMALAR DİZİNİ

KİT	Kamu İktisadi Teşebbüsü
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
ADNKS	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
GSYİH	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
ASM	Aile Sağlığı Merkezi
ÜFE	Üretici Fiyat Endeksi
TÜFE	Tüketici Fiyat Endeksi
ÖTV	Özel Tüketim Vergisi
KDV	Katma Değer Vergisi
OECD	Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü

YASAL UYARI

Bu kitapta yer alan bilgiler yazar görüşü olmasına karşın iktisadi temellere dayanmayanlara yer verilmemiştir. Eleştiri gibi görünen kısımlar, aslında öneri niteliğinde olup hiçbir kişi ve kurumu rencide etmek amacıyla söylenmemiştir.

GİRİŞ

Fransızcadaki “finir” fiilinden türemiş olan finans kelimesi, Fransızcadaki anlamıyla hesap kapatmak ve kamu maliyesi karşılığı ile kullanılmaktadır. Sahip olduğu fiil kökü de yine kendi dilinde bitmek, bitirmek anlamındadır. Dilimize de yaklaşık benzer anlamıyla giren bu kelime uygun şartlarla bulunan ve etkin kullanılan, ihtiyaç olan para ve kaynaklara karşılık gelir diyebiliriz.

Akademik bilgisi olmayan herhangi birisi de hazine (devlet) bütçesi için çözüm nedir denildiğinde, mutlaka ortak görüş olan “ya giderleri azalt ya da gelirleri artır” diyecektir. O zaman hazine ve maliye bakanlığımıza aslında bildikleri şeyleri bir kere de bizim akademik dil ile söyleyerek, faydası olabilecek finansal çözümlerle yol gösterici olmaya çalışalım.

Bakanlığımızın web sayfasındaki “Kamu Finansmanı” sekmesinde, ilk satırda yer alan görev aslında her şeyi açıklamaya yeter (Url 1)

“Hazine işlemlerini yürütmek, devlet giderlerinin gerektirdiği nakdi sağlamak”

Bizim burada üzerinde duracağımız kısım, devletin giderleri olduğu ve bu giderleri karşılayabilmek için de nakit sağlama çabasıdır. Çok çeşitli devlet gelir kalemleri olsa da konumuz kamu giderlerinin azaltımı ve vergi üzerinde şekillenecektir.

Vergi, finansman yöntemlerinden belki de en kolay olanıdır. Egemenlik gücü sayesinde toplanan bu kalem için çoğu söylemde “vergi koymak” yerine “vergi salmak” tabiri, işin ne kadar da kolayla kaçtığını açıklamaya yeterlidir.

Yıllardır herkesin üzerinde tartıştığı ve hala bir karara varamadıkları konu;

- Vergi toplandığı için mi kamu harcamaları yapılır
- Kamu harcamaları olduğu için mi vergi toplanır

Aslında her ikisi de doğru yaklaşımdır. Sadece verginin toplanma yöntemi, sertliği ve insafı bu şıklardan hangisini seçeceğimize yardımcı olacaktır. Yazar görüşü olarak ben ikinci şıkta kalmayı ülkemizdeki vergi mantığı açısından uygun bulmaktayım. Çünkü ilk seçenek daha ılımlı, ikinci seçenek ise biraz daha sert olanıdır.

Eğer ilk seçeneği uyguluyorsanız, topladığınız kadar harcayacağınız için yeni vergiler aramak, vergileri artırmak gibi yolları kullanmayacağınız

anlamına gelir. Oysa ikinci seçeneği seçmiş iseniz devletin harcamalarını kısmak, kesmek gibi bir niyetiniz olmayacağı için günden güne yeni harcamalar için yeni vergiler yaratılacak ya da var olan vergiler oransal olarak artırılacaktır. Kim ne derse desin ülkemizde uygulanan da bu seçenektir.

“Harcamalar vardır ve bunlar için vergi toplanmaktadır” aslında bu yaklaşıma da mantıklı bakıldığında herhangi bir yanlış yoktur. Fakat burada da biraz çift taraflı bakılırsa hak verilecek bir durum ortaya çıkar, “zaten vergiyi yeterince topluyorum, topladığım vergileri artırmamak için harcamalarımı da artırmamalıyım” seçeneği seçildiğinde mantiken doğru taraftan yaklaşmış oluruz. Ne yazık ki günümüz Türkiye’sinde bunu da görememekteyiz. Egemenlik gücüne dayanarak “ben yaptım oldu” şeklinde yaklaşımlar günden güne mutsuz halk kitlesinin artmasına sebep olacağı da göz ardı edilmemelidir.

Hangi seçenek seçilmiş olursa olsun, biz burada genel kavramlardan sonra madem bu yöntem seçilmiş ve bu şekilde vergi salıyoruz mantığına bütçeye artış yaratabilecek ve halkı da bir nebze olsun mutlu edecek önerilerden ve kamu giderlerini azaltmak üzerine yazar görüşü olarak göze çarpan eleştirilerden (sorun ve çözüm şeklinde) bahsedeceğiz.

1. KAVRAMLAR ve AÇIKLAMALAR

1.1. Geleceği Bugünden Tüketmemek - Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilirlik günümüzde sıklıkla kullanılan bir kavram olup ekonomide, finasta, çevre ile ilgili konularda, ticarete, rekabette ve sayamayacağımız birçok alanda yaklaşık olarak aynı anlamda kullanılmaktadır. Sürdürülebilir derken “hep yapılması sürekli olması” kastedilmemektedir. Daha farklı bir anlam ile “yıkmadan yapmak” gibi bir ifade kastedilmektedir. Bu kavram ile mevcut nüfusun (yaşayanların) refahı değil gelecek nesillerin (yeni doğmuş veya henüz doğmamış olanların bile) refahı için de bir şeylerin tembihlendiğini görmek gerekir.

Bir örnekle açıklamak gerekirse “yıkmadan yapmak” kavramı için en uygunu “halkın refahı, sağlığı, mutluluğu için yapılacak olan baraj, okul, hastane, park, oyun alanları, mesire yerleri gibi yapıların çevreye de zarar vermeden yapılması” uygun bir örnek olacaktır. Doğal kaynakları tükettikten ve yaşanamaz bir çevre yarattıktan sonra gelecek olan yükselme ve ileri gitme çabaları sadece günü kurtarmaya yarayacak, fakat savurganlıktan başka bir şey olmayacaktır. Hatta geleceğe bırakılacak olan mirası bugünden tüketmek gibi olacaktır.

Bu ön bilgilerden sonra vergi ve vergi politikaları için de aynı şeyi söylersek hiçbir yanlış yapmış sayılmayız. Vergiler ve vergi politikaları da “sürdürülebilir” olduğu takdirde işe yaracaktır.

Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonunda “Ortak Geleceğimiz” adıyla 1987 yılında yayınlanan Brundtland Raporu¹, bu raporu sunan Norveç başbakanı (eski) Gro Harlem Brundtland’ın soyadıyla anılır hale gelmiştir. Rapordaki ifadelerle göre sürdürülebilir Kalkınma: ***bugünün ihtiyaçlarını, gelecek kuşakların da kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme olanaklarını ellerinden almadan karşılayabilmektir***, şeklindeki tanımlaması, vergi toplamının da aynı şekilde olması gerektiğine örnek verilebilir.

¹ Report of the World Commission on Environment and Development (Url 9).

1.2. Devletin Gelir ve Gider Kalemleri

Hem bizim ülkemizde hem de diğer ülkelerin tamamında kamu hizmetleri görülebilsin ve devam edebilsin diye devletler çeşitli kaynaklardan gelir elde edecek değerleri toplar. Bu her yerde “kamu geliri” olarak adlandırılır. Bu gelirlerin türünün çeşitliliği ve önemi ülkeden ülkeye değişiklik gösterebilir. Buna rağmen çağımızda hangi ülkede olursa olsun bu gelirlerin en büyük kısmını vergi gelirleri oluşturur.

Ulus devletlerinin henüz oluşmadığı, sosyal devlet olgusunun henüz yayılmadığı önceki çağlarda da vergi gelirleri yine de vardı fakat önem dereceleri ve oransal miktarları günümüzdeki kadar önemli değildi. Eski dönem devletlerinin öncelikli gelirleri, sahip oldukları gayrimenkullerden ve savaşlardan gelen ganimetlerinden elde edilen gelirlerdi. Bunlardan başka kazandıkları savaşlardan sonra yaptıkları çeşitli anlaşmalar sayesinde hatta bazen de savaştan bile periyodik olarak elde ettikleri, diğer ülkelerden birazda güçleri sayesinde aldıkları (kibar söylemin kelime anlamı haraç olsa da devletler için pek hoş durmamaktadır) gelirler de vardı. Modern çağlara geçildiğinde, neredeyse hiç kalmayan işgal amaçlı savaşların olmaması, bu savaşlardan elde edilen gelirlerinin azalmasına, sonuç olarak da yerleşen sosyal devlet anlayışı sayesinde devletlerin başka gelirlere (özellikle vergi) yönelmesine zemin yaratmıştır.

Modern çağ öncesindeki gayrimenkul gelirleri, günümüzde çiftçiye ücretsiz olarak dağıtılan topraklarla yani toprak reformları ile azalmış ve devletleri bir nevi başka gelirler toplamaya yöneltmiştir de denilebilir. Günümüzde vergiler ülkelerin tamamına yakın kısmında, başlıca gelir kaynağı haline dönüşmüştür. Vergi gelirlerinin yanı sıra borçlanmak ve para basmak gibi farklı gelir kalemleri de bütün devletler tarafından kullanılır olmuştur.

Devlet gelirlerin bazı avantajları olmasının yanı sıra dezavantajları da vardır. Örneğin borçlanma yolu ile elde edilen gelirler faiz ödemelerine, para basımı ise enflasyon yükselmesine ve paranın değer kaybetmesine sebep olmaktadır.

Adam Smith’e göre “ikili gruplandırma” adıyla devlet gelirleri, doğrudan ve dolaylı olarak ikiye ayrılmaktadır. Bunlardan doğrudan olanı, devletin üretimde yer alması sebebiyle elde ettiği mal ve hizmet satışlarından, ayrıca sahip olunan menkul ve gayrimenkullerin üzerinden elde edilen çeşitli gelirlerinden oluşmaktadır. İkili gruplandırmanın diğeri olan dolaylı gelirler ise

kişilerin ve özel şirketlerin sahip oldukları sermaye üzerinden devlete yaptıkları transferleri içermektedir. Bu transferlerin çoğunluğu da tabii ki vergilerden oluşmaktadır.

Adam Smith'in gruplandırmasını bir kenara koyarak hukuki açıdan baktığımızda ise devletin egemenlik gücünü kullanarak topladığı gelirler ve egemenlik gücünü kullanmasına gerek olmadan topladığı gelirler olarak sınıflandırıldığı da bilinmekte ve kullanılmaktadır.

Bunlara örnek olarak vergiler, harçlar, zorunlu istikraz² hasılatları ve para basmak egemenlik gücü ile topladığı gelirlerdir. Egemenlik gücüne gerek kalmadan elde ettiği gelirler ise mal ve hizmet üretiminden, menkul ve gayrimenkullerin çeşitli gelirlerinden, devlete yapılan bağışlardan ve bazı anlaşmalardan (çeşitli milletler arası üyelikler, ülke geçişi sebebiyle boru hatları gelirleri gibi) elde ettikleri gelirlerdir.

Tüm bu açıklamalardan sonra detaylarına girmeden devletin gelir ve giderlerini maddeler halinde vermek gerekir. Fakat sıralamadan önce bunların birçok farklı farklı sınıflandırmaya tabi tutulduğunu ve bunlardan en çok tercih edilenin ilki 11'li sınıflandırma, ikincisinin ise verginin ne üzerinden alındığı ile ilgilenen 3'lü bir sınıflandırma olduğunu söylemek gerekir (Şeker, 2010).

1.2.1. Gelir Tipleri “11’li Sınıflandırma”

Bu sınıflandırmaya göre karşımıza çıkan, bazen ödediğimiz bazen sadece adlarını duyduğumuz devlet gelirleri;

- Vergiler
- Harçlar
- Resimler
- Parafiskal Gelirler
- Şerefiyeler
- Borçlanma Gelirleri
- Mülk, Teşebbüs ve Özelleştirme Gelirleri
- Para Basmaktan Doğan Gelirler
- Fonlar
- Para Cezaları ve Vergi Cezaları

² İstikraz: borç para almak, ödünç almak, borçlanmak

- Diğer Kamu Gelirleri

olarak bilinirler. Bunlardan, kitabımızın birçok yerinde vergiden bahsedileceği için vergi ile ilgili birkaç şey söylemeden geçmemek gerekir.

Vergiler hemen hemen her yerde,

- Hem zorunludur hem de karşılıksız olarak gerçek ve tüzel kişilerden alınır
- Vergiler parasal niteliktedir
- Zorunlu ve karşılıksız olması sebebiyle diğer kamu gelirlerinden ayrılırlar
- Kamu gelirleri arasındaki en büyük payı oluştururlar

1.2.2. Gelir Tipleri “3’lü Sınıflandırma”

Burada da yine devletin gelirleri bir sınıflandırmaya tabi tutulmuş fakat çeşitlerinden daha çok elde edilen gelirin ne üzerinden alındığı ile ilgilenilerek bir ayrıma gidilmiştir (Arslan, 2012, s.6). Bunlar;

- Gelirler Üzerinden Toplanan Vergiler
- Mülkiyet Üzerinden Toplanan Vergiler
- Harcamalar üzerinden Toplanan Vergiler

şeklinde sınıflandırılmıştır.

1.2.3. Devlet Gider Tipleri (Kamu harcamaları)

Devletin ya da diğer adıyla Kamunun gelirlerinin yanı sıra giderleri de vardır. Uzun yıllardan beri uzmanların üzerinde anlaşılmadıkları hatta net bir karar veremedikleri gelir ve gider kavramı “birbirini nasıl açıklar” konusudur. Bu iki kavramdan gelir mi gideri, yoksa gider mi geliri açıklamaya daha muktedirdir (kamu açısından)? Henüz bu tartışmaya net bir cevap bulunamamıştır. Bu soruya farklı cevaplar verilse de tespitler yapılırsa da önümüzdeki 10 yıllar içinde bile, üzerinde bir uzlaşmaya varılamayacağı söylenebilir.

Farklı görüşleri savunan bir kısım uzmana göre, kamu gelirleri olduğu için kamu harcamaları vardır. Bu görüşe inanan ve savunanların karşısında ise kamu harcamaların varlığından dolayı kamu geliri olması gerektiği görüşünü savunanlar yer almaktadır.

Kamu gelirlerinde olduğu gibi kamu giderlerinde de birçok sınıflandırmaya rastlamak mümkündür. Konuyu ve kitabı ana hattından çıkarmamak üzere bunlardan bazılarını kısaca yer vermek yeterlidir.

- Gerçek Giderler
- Transfer Giderleri
- Dar Anlamda Kamu Harcamaları
- Geniş Anlamda Kamu Harcamaları

Bunlardan Gerçek giderleri, verilmekte olan kamu hizmetlerinde çalışan personel için ödenecek ücretler ile o hizmetin ortaya çıkabilmesi için katlanılmak zorunda olunan giderlerin toplamıdır şeklinde açıklayabiliriz.

Transfer giderlerini ise “yapıldığı dönemde karşılıksız olan giderler” şeklinde tanımlayabiliriz. Bu giderleri yapma karşılığında, bir mal ya da hizmet bulunmamaktadır. Örneğin emekli olmuş kişilere yapılacak olan maaş ödemeleri, geçmiş dönemlerde yaptıkları hizmetler için ödenecektir. Ödeme yapılan dönemde ödeme yapılacak kişiden bir karşılık almak veya beklemek söz konusu değildir.

Dar anlamda kamu harcamasına, merkezi devlet örgütünün ve yerel yönetimlerin harcamalarının girdiğini söyleyebiliriz.

Geniş anlamda kamu harcaması ise dar anlamdaki harcamaların yanı sıra kamu iktisadi kuruluşları, sosyal güvenlik kurumları gibi diğer kamu kurum ve kuruluşlarında yapılacak harcamaları ve vergi harcamalarını da içine almaktadır. Bu açıklamadaki önemli kısım vergi harcamalarıdır.

Bu sebeple vergi harcamaları kavramını irdeleyerek konuyu devam ettirmek daha uygun olacaktır. Vergi harcamasından kasıt, devletin vergi olarak toplaması gereken miktarların bazılarının, çeşitli nedenler ve çeşitli isimler altında vazgeçtiği miktarları ifade eder. Yani, vergi istisnası, vergi muafiyeti, yatırım indirimi, vergi indirimi gibi isimlerle devletin bazen toplayacağı vergi miktarının bir kısmından hatta bazen de tamamından vazgeçmesidir.

Bu kadar genel kavramdan sonra, sorunlar, çözümler ve önerilere geçmeden önce ister kişi ister şirket, isterse de devlet olsun hepsi için bütçe kavramı önemlidir. Şöyle ki varlığının devamı için hem harcama yapacak hem de para kazanacaktır. İyi ya da kötü bir bütçe planlaması yapıp bu plana sadık kalarak, bütçenin denk olması veya daha ileride refaha kavuşmak için bütçenin fazla vermesi istenebilir. Devletler açısından ele aldığımızda genellikle denk

bütçe arzu edilmesine rağmen bazı ülkelerde bütçenin açık verdiği (eksiye düşmek) bazılarında ise bütçenin fazla verdiği (artıya geçmek) bilinmektedir.

Ülkemiz açısından bakıldığında ilk aklımıza gelen, uzun yıllardır süren bütçe açıklarıdır. Bir yerlerde bir hata olmalı ki bütçe genellikle açık versin. Yoksa bazen beklenmedik sebeplerden dolayı açık vermesi kabul edilebilir durumdur. Oysa ülkemizde bazen açık vermek yerine sürekli açık veren bir bütçeye sahip olduğumuzu bilerek işe başlamak çözümün doğru tespiti için ön şarttır.

Kişi, şirket veya devlet olsun, sorunlu bir bütçenin arkasından yapılacak yeni bütçe planında, bu konularda eğitilmiş olunmasa bile verilecek kararlar bellidir. Bunlar;

- Giderleri kırmak
- Gelirleri artırmak
- Giderleri kısarken Gelirleri artırmak

Seçeneklerinden herhangi birisi ya da duruma uygun olanıdır.

Kitabımızda halihazırda Hazine ve Maliye Bakanlığımızın da aslında çoğunu bildiği durumları ele alırken belki kimsenin aklına gelmemiş yeni şıkları sunmak, eleştirir yapıda konuları tekrar hatırlatmak amacı vardır.

2. TESPİTLER ve ÖNERİLER

2.1. Kamu Gider Artışları

Kamu giderleri bizim ülkemizde olduğu gibi diğer bütün ülkelerde de sürekli artan bir yapı sergilemektedir. Artışın nüfus artışlarından kaynaklanması beklenen ilk durum olsa da başka sebepleri de vardır. Giderlerin artışı istenmeyen bir şey olsa bile, bu artıştan kaçınmamak gelirlerin artışına bağlı oluşuyla ve insan-toplum ihtiyaçlarının da günden güne değişim göstermesiyle açıklanabilir.

Kamu giderlerinin artışı konusuna değinen ve bu konuda yaptığı çalışma ile en çok bilinenler arasında yer alarak bunu da kendi adıyla yasalaştıran Alman siyasetçi ve maliyeci Adolph Wagner'dir. Kendi adını kullandığı “Wagner Yasası” ile; kamu giderleri sürekli artmaktadır ve bu her yerde rastlanılan bir durumdur, bu artışların hem görünürde (nominal) hem de gerçekte (reel) olarak birbirinden farklı 2 durum olduğunu söyler (Wagner, 1877).

Kamu hizmetleri artmadığında bile artan kamu giderleri “görünürde artış” olarak ifade edilmektedir. Oysa hizmetler ve giderler birlikte artar ise “reel artış” durumu söz konusudur. Enflasyon kaynaklı veya paranın değer kaybetmesi kaynaklı, yapılan harcamaların artışı da görünürde artışın sebepleridir.

Bunlardan “reel artış” bir tercihtir. Çünkü devletlerin eğitim, sağlık ve diğer birçok alanda kaliteli ve kapsamlı hizmet sunmak için çabalaması bu artış tipini tercih olarak açıklamak için yeterlidir. Nüfus artışlarından dolayı, sunulan kamusal hizmetlerin, yaygınlaştırılması ve artırılması yönünde yapılan her türlü çalışmaların da yine reel artışlara sebep olacağını söylemek gerekir. Buradaki nüfus artışının özellikle ülkede yaşayanların doğum oranları ile ilgili olan çoğalmalarından gelen artıştır. Ayrıca göçmen kabul politikaları ile meydana gelen artışlar, neredeyse dünyadaki tüm ülkeler için sorun teşkil etmeyecek şekilde yıllık veya dönemlik olarak oldukça küçük oranlara bağlanmıştır.

Oysa ülkemizin son dönemlerde uyguladığı göç politikası, göçmen, mülteci, geçici koruma statüsü gibi farklı farklı birçok isimde kullanılan ve benzeri durumlar total nüfus içinde oransal değişiklikler yapacak kapasitede olduğu için aslında tek başına ele alınarak incelenmelidir.

2.2. Kamu Gider Atışları İçin Öneriler – Giderleri Kısımak

Yukarıdaki 1.2.3. numaralı başlıkta yer alan devlet gider tiplerini kıstmak yani kamu harcamalarını kıstmak çözümdür. Bunun ne kadar mümkün olduğunu görmek için her gider tipini “tek tek ele almak” ve ona göre değerlendirmek doğru olacaktır.

2.2.1. Gerçek Giderleri Kısımak

Bu seçeneği seçmek “kamu hizmetlerini kıstmak” anlamındadır. Bu seçenek pek çok ülkede ve ülkemizde tercih edilmesi en zor seçenektir. Çünkü bu gider kısıldığı takdirde bu giderden faydalanan kesimler tepki verecektir. Toplumsal hareketlenmeler, protestolar, eylemler bu tedbirin ardından geleceği için iktidarların koltukları tehlikeye girebilir. Bu sebeple iktidarlar bu seçeneği çoğu zaman devre dışı bırakır veya iktidarlarının devamı için bazı savurganlıklarından vazgeçerek kısmi olarak uygulamaya çalışabilir. Buna rağmen pek rastlanılan bir durum olmadığı için örneklemek de pek mümkün değildir.

Nobel ekonomi ödülü sahibi Douglass Cecil North, bir ülkedeki yöneticiler, objektif kriterlere göre üretimi teşvik etmek yerine, ülkenin kaynaklarını kendilerini iktidarda tutmaya yarayacak şekilde kullanabilirler. Bu durumda ülke ekonomisi zarar görür ya da görecektir. Bunun somut örneklerini *GELİŞMEKTE* olan birçok ülkede yapılacak araştırmalarda bulmak mümkündür. Siyasal rant uğruna ülke kaynakları israf edildiğinde veya yanlış kullanıldığında gelişmekte olan birçok ülke, dünya yolsuzluk liginde hem üst sıralarda yer alacak hem de ekonomileri bir türlü darboğazdan kurtulamayacaktır söylemiyle konuya parmak basmıştır (North, 2002).

2.2.2. Transfer Giderlerini Kısımak

Burada ilk akla gelen emekli maaşları üzerinde yapılacak kesintiler veya emekli maaş artışlarına yapılacak oranların düşürülmesi, düşük tutulması gibi seçenekler olacaktır. Toplumsal tepkilerinden dolayı istenmeyen ve tercih edilmeyen bir seçenek olduğundan pek kullanılmamaktadır.

2.2.3. Dar Anlamda Kamu Harcamalarını Kısımak

Burada da merkezi devlet örgütünün ve yerel yönetimlerin harcamalarında, kamu hizmetlerini aksatmayacak kesintilere gidilmesidir. Genellikle arzulanan tasarrufa yaklaşamamasına rağmen ilk seçenekmiş gibi sunulur. Fakat yapılan tasarruflar göz boyamadan öteye geçmez, üst yönetimlerde yer alanlar, başlarda kısmayı kabul etmiş gibi görünse de sonrasında giderleri, eski alışkanlıklarının şekliyle yapmaya devam ederler.

2.2.4. Geniş Anlamda Kamu Harcamalarını Kısımak

Burada yapılacak gider kısıtlamaları ilk seçilmesi gereken seçenek gibidir. KİT'ler, SGK ve diğer kamu kurumlarındaki gider artışını durdurmak işe yarayacağı gibi esas olan vergi harcamalarını kısmak seçeneğidir. Yani devletin toplayacağı vergilerde “Ayasofya’da dilenip, Sultanahmet’te sadaka vermek” mantığından uzaklaşması gereğidir.

Diğer bir deyişle, vergi kelimesi ile başlayan, indirim, istisna, muafiyet ve af seçeneklerinin ne tamamen olanları ne de kısmen olanları gündeme bile getirilmeden uygulanması gereken seçenektir. En iyi seçenek olarak bunun tamamen uygulanması ve yukarıdaki tedbirlerin kısmen uygulanması bütçe için gereken tasarrufu yapabilecektir.

2.3. Kamu Gider Artışları (Nüfus Üzerinden)

Nüfus artışlarının kamu giderlerinin artışında reel artış olarak görüldüğü sorun-1’de söylenmişti. Bu sorun burada ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

Gelişmiş ülkelerin “demografik mühendislik” veya “sosyal uyum eşiği” çerçevesinde sahip oldukları nüfusun %0,5-%1,5’arasında değişen oranlarda kontrollü göç kabul ettikleri bilinmektedir. Kabul edilen göçlerin tamamı için de vatandaşlık vermemek, farklı statülere göre alım yapmak, beli başlı kuralları özenle uygulamak gibi devam ettirilen kuralları vardır.

Örnek olarak,

- Japonya’nın “etnik homojenliği korumak adına nerdeyse hiç vatandaşlık vermeyişi ve bunun yerine misafir işçi kabul etmesini,
- Kanada’nın yıllık yaklaşık 500.000 göçmen alırken, bunların eğitilmiş ve meslek sahibi olmalarına dikkat ederek puan sistemi kullanmasını,

- Amerika'nın Yeşil Kart (Green Card) kuralarında herhangi bir ülkeye %7'den fazla izin vermediği,
- Almanya'nın yaşlanan nüfus için iş gücü yaratmak adına, eğitilmiş ve sisteme, ülkeye entegre olabilecek kişilere katı kurallarla kapıları açması,
- Danimarka'nın bir mahallede %50'yi aşan paralel toplum oluşması durumunda, kimlik çatışmasını önlemek adına, gerekirse mahalledeki binaları yıkarak göçmenlerin farklı yerlere dağıtılmasını savunması,

verilebilir. Konu gelişmiş ülkeler nezdinde bu kadar önemli iken bizde bırakın etnik yapıyı, finansı bile bozabilecek kapasitelere ulaşması Hazine ve Maliye Bakanlığının dahi ilgilenmesi gereken konuların arasına girmesine sebep olmaktadır. Fakat bakanlığın bu konuda bir çaba sarfettiğini düşünmek iyimser bir yaklaşım olur.

Ülke nüfusunun haricinde ülkemiz içinde bulunanların tanımlamaları ve sayıları farklı isimler altında ve değişen sayılar halinde resmi istatistiklerimize de yansımaktadır. Bu sınıflandırmaları (4 grup halinde) şu şekilde gösterebiliriz;

- Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler (En Büyük Grup)

Bu grupta yer alanlar 2011 yılı itibarıyla Suriye iç savaşı nedeniyle ülkemizi gelen ve mülteci statüsü yerine “geçici koruma” statüsü verilenleri kapsar. Rakamlar Şekil 1. de gösterilmiştir. 2021 yılında zirve yapan bu rakamların azalmasıdaki sebepler olarak, gönüllü geri dönüşler ve diğer ülkelere geçenler sayesinde olmaktadır (Url 2.)

- İkamet İzni ile Bulunan Yabancılar (Düzenli Göçmenler)

Bu grupta, Turizm, çalışma, eğitim veya gayrimenkul alımı yoluyla Türkiye'de yasal olarak yaşayan diğer ülke vatandaşlarını kapsar (Rusya, Irak, İran, Türkmenistan, Azerbaycan vb.). Konuya ilişkin rakamlar Şekil 2'de gösterilmiştir (Url 3).

- Uluslararası Koruma Başvurusu/Statüsü Sahipleri

Bu grupta yer alanlar Suriyeli olmayan ancak iltica talep eden (Afganistan, Pakistan, Irak vb.) kişileri kapsar. Bu konuda değişik veriler söylenirse de güvenilebileceğimiz rakamlar BM Mülteciler Yüksek Komiserliği verileridir. 2024 yıl ortaları için bildirilen rakam Uluslararası koruma altındaki mülteciler ve sığınmacılar olarak 194.637'dir (Url 4). Konuya ilişkin resmi veriler Şekil 3'te gösterilmiştir.

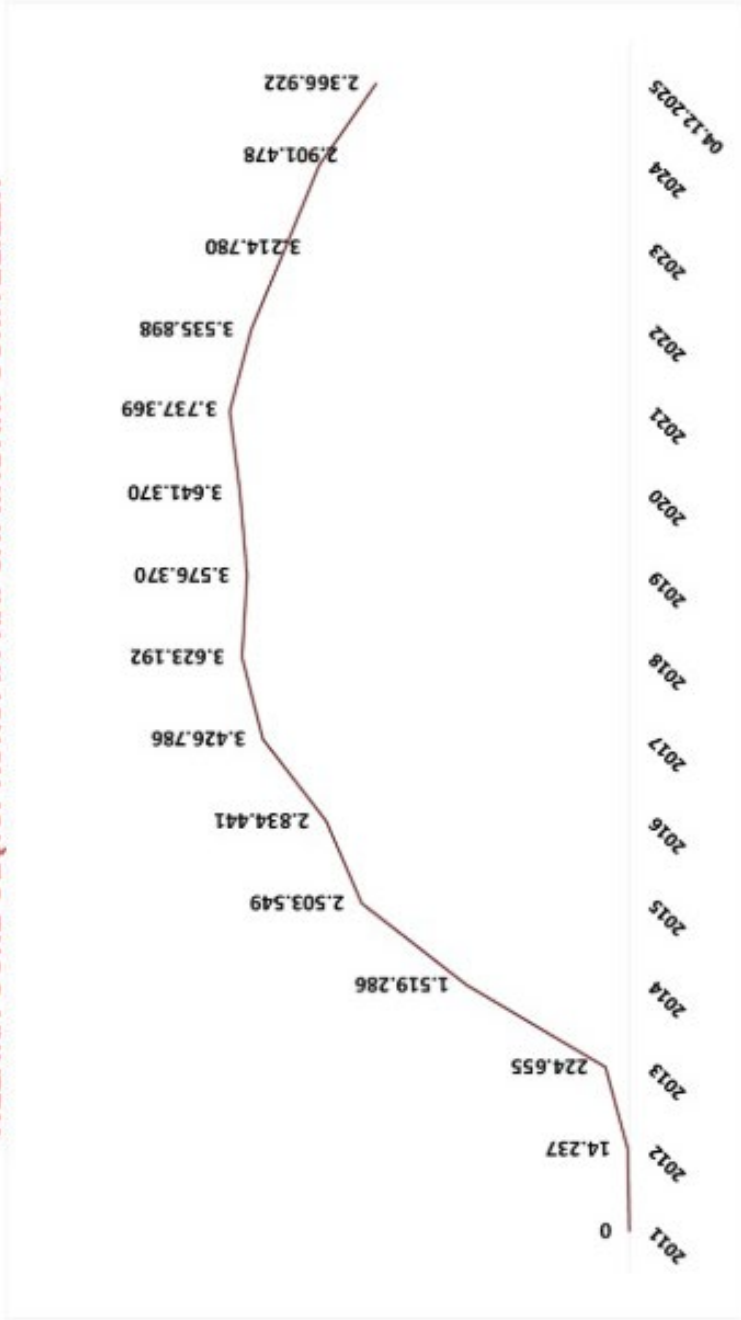
- Düzensiz Göçmenler (Yakalananlar)

Bu grupta, sınırdan kaçak giren ve devletin kolluk kuvvetlerince yakalanan kişiler yer alır. Burada veri "giren ama yakalanmayan" sayısı hakkında bilgi içermez. Giren herkes yakalanamadığına göre rakamları nasıl varsayacağımızı bilmek oldukça zordur. Resmi verilere göre (Şekil 4'te verilmiştir) son 20 yıl toplam 2.854.535 kişi yakalanmıştır (Url 5). Verilerdeki 2020 ve 2021 yılı değeri olarak görülen keskin düşüşlerin (yazar görüşü olarak) Covid-19 pandemisi sebebiyle bütün ülkelerde görülen evlere kapanma, sokağa çıkma yasakları gibi insan hareketinin azalmasından olabilir. Yine de toplam verileri 20 yıl ortalaması, ilk 10 yıl ve ikinci 10yıl ortalaması ve 4 adet 5'er yıllık ortalama ile ele aldığımızda ulaşacağımız sonuçlar Tablo 1'de verilmiştir. Yakalanan göçmenlerin bir kısmın geri gönderildiği, bir kısmının kayıt altına alındığı, bir kısmının üçünü ülkelere geçtiği ve bir kısmının da yakalanmadan ülke içinde yaşamakta oldukları da bilinmektedir.

Tablo 1: Son 20 Yıl Yakalananlar Verisi.

Genel	Son 20 yılda yakalananlar toplam	2.854.535
5'er yıllık ortalamalar	Birinci 5 yıl ortalama yakalananlar yıllık	49.804
	İkinci 5 yıl ortalama yakalananlar yıllık	67.353
	Üçüncü 5 yıl ortalama yakalananlar yıllık	239.037
	Dördüncü 5 yıl ortalama yakalananlar yıllık	214.712
10'ar yıllık ortalamalar	Birinci 10 yıl ortalama yakalananlar yıllık	55.579
	İkinci 10 yıl ortalama yakalananlar yıllık	226.875
Genel	20 yıl genel ortalama yıllık	142.727

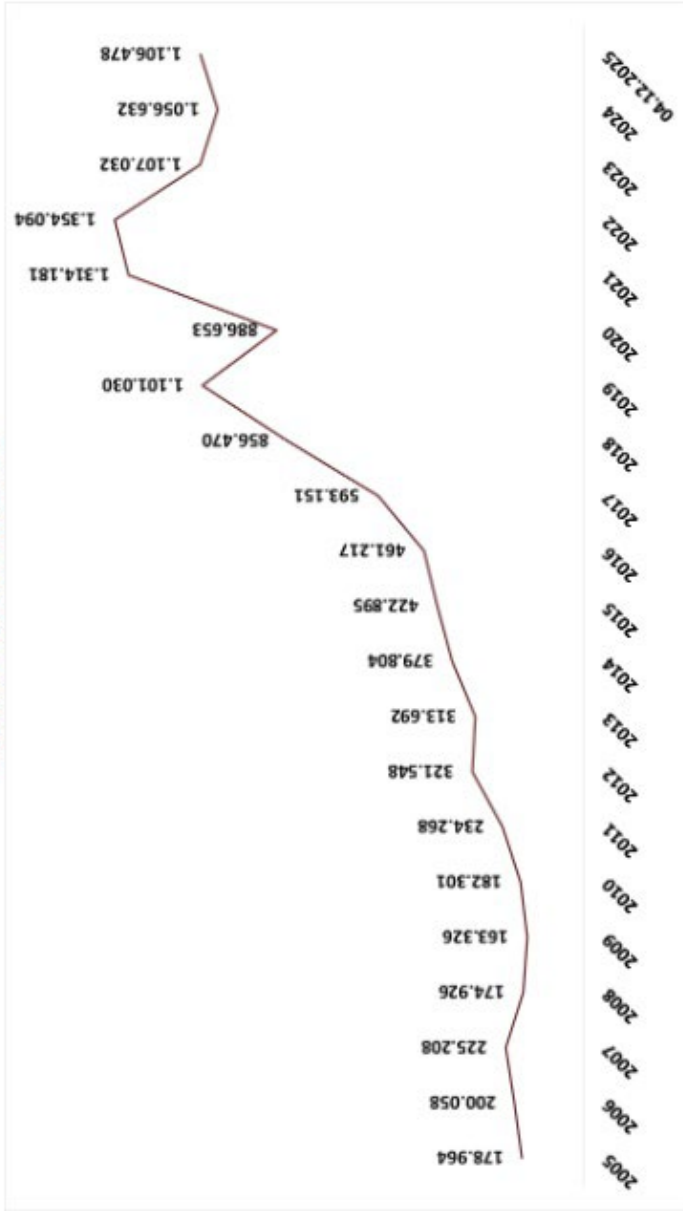
YILLARA GÖRE GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURIYELİLER

*04.12.2025 tarihi itibarıyla

Şekil 1: Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler.

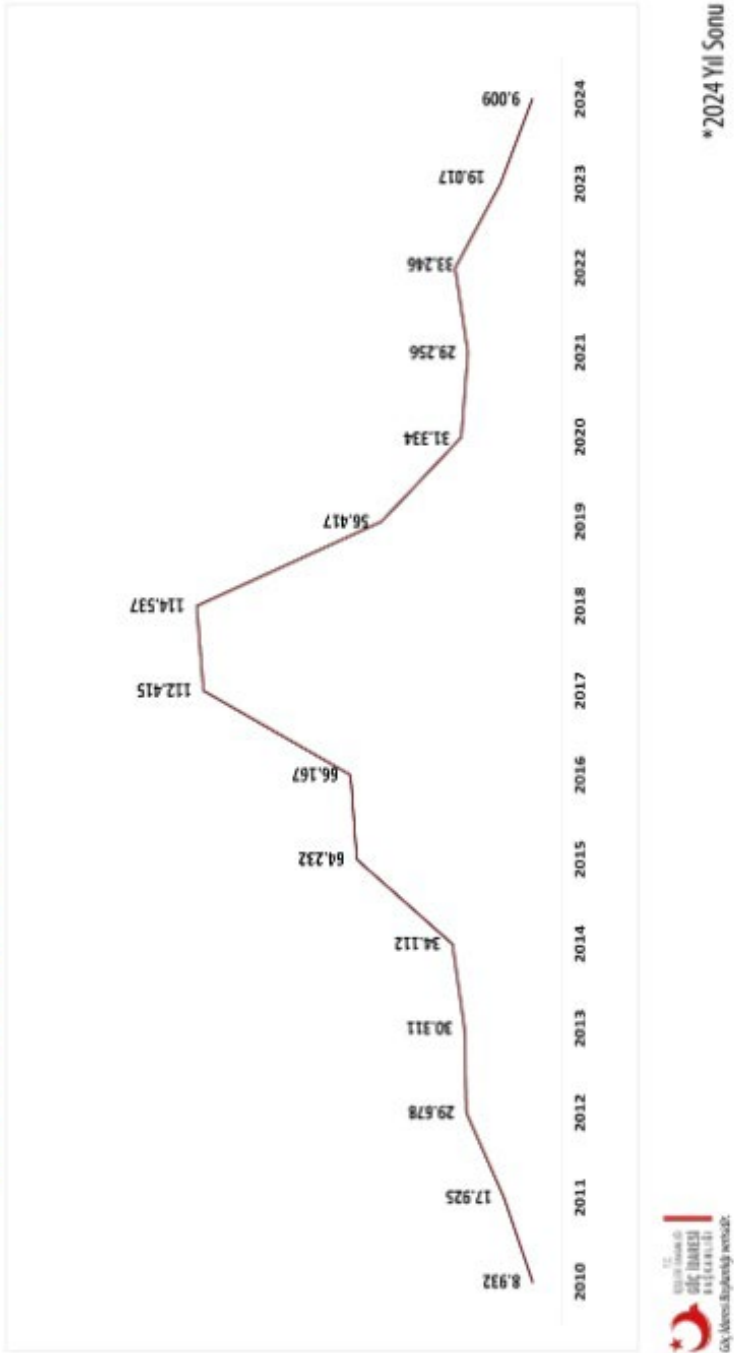
İKAMET İZNI İLE ÜLKEMİZDE BULUNAN YABANCILARIN YILLARA GÖRE DAĞILIMI

*04.12.2025 tarihi itibarıyla

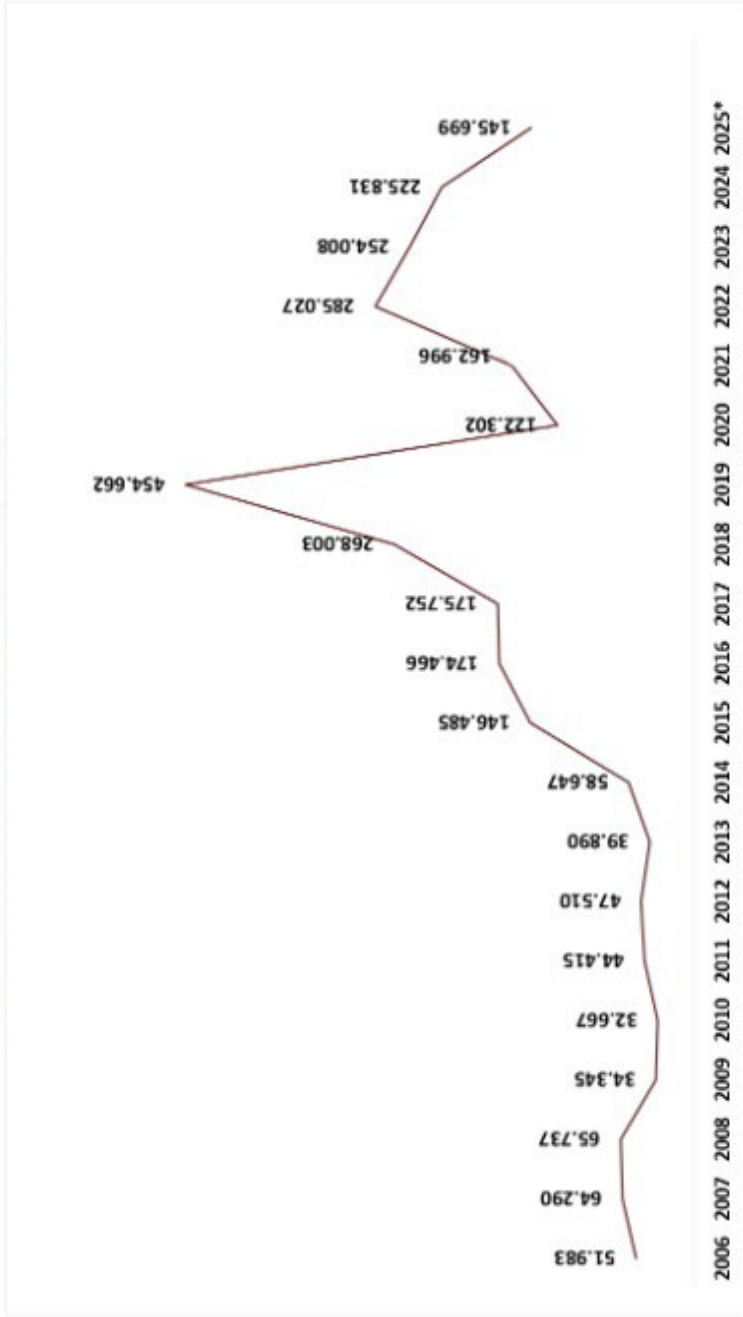
Şekil 2: İkamet İzni ile Ülkede Bulunanlar.

YILLARA GÖRE ULUSLARARASI KORUMA BAŞVURUSU

Şekil 3: Uluslararası Koruma Başvurusu Rakamları.

YILLARA GÖRE YAKALANAN DÜZENSİZ GÖÇMEN SAYISI

Şekil 4: Düzensiz Göçmenler (Yakalananlar).

Yukarıda 4 grup altında ele alınan ülke içindeki yabancılar için veriler bir arada incelendiğinde çıkan sonuçlar Tablo 2’de verilmiştir. 2024 yıl sonu itibarıyla adrese dayalı nüfus kayıt sistemine (ADNKS) göre ülke nüfusu ise 85.664.944’tür (Url 6). Bu rakam içinde yabancılar ve yukarıdaki 4 grupta elde aldıklarımız bulunmamaktadır. Rakamların tamamı üzerine yorumlar Tablo 2 altında verilmiştir.

Tablo 2: Yabancılar ve Ülkede Yaşayanlar Verisi.

Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler	2.366.922
İkamet İzni ile Ülkede Bulunanlar	1.106.478
Uluslararası Koruma Başvurusu Yapanlar	194.637
Düzensiz Göçmenler (2025’te yakalananlar)	145.699
Toplam	3.813.736
Türkiye Nüfusu (2024 sonu)	85.644.944

Ülke nüfusu olan yaklaşık 85,5 milyon kişi ile ülkede bulunan yaklaşık 3,8 milyon yabancı arasında %4,45 gibi bir oran yakalanmıştır. Bu oran gelişmiş ülkelerin, demografik yapının bozulmaması adına dikkat ettikleri ve uydukları % 0,5 - % 1,5 “sosyal uyum eşiği” değerinin birkaç kat üzerindedir. Bu kadarlık bir nüfusunda kamu hizmetleri talep edecek olmaları ve kamu hizmetlerinden yararlanmaları da “Kamu Gider Artışları” konusunda oldukça etki ettikleri ve bunun da bütçeye bir yük getireceği açıktır. Ayrıca burada kullanılan resmi rakamlar dışında kendi görüşlerini bildiren siyasi parti liderlerine ve araştırmacı yazarlara göre buradaki rakamların 2-3 kat fazla olduğu da söylenmektedir. Bu yüksek rakamlar herhangi bir kaynağa dayandırılmadığı için üzerine tahmin ve yorum yapmak da mantıklı olmayacaktır. Halihazırda olan rakamlar bile bütçe üzerinde yük oluşturabildiğine göre, söylenen rakamların doğru olması halinde bütçeye yük değil yıkım getireceğini de söylemek gerekebilirdi.

2.4. Nüfus Konusu İçin Öneriler: Göçmen ve Diğerleri Açısından Nüfus Kontrolü

Nüfus artışı kaynaklı kamu giderlerinin artışında izlenecek yol tabii ki nüfus kontrolüdür. Burada kontrolü Türk vatandaşları üzerine yapmak, doğum oranları yeterli olmayan ülkemiz açısından mantıklı değildir. Mantıklı olan ise mülteci, geçici koruma statüsünde olanlar, ikamet izni ile oturanlar ve düzensiz göçmenler vb. adlar ile anılan ülke içinde bulunan yabancıların sayıları üzerine yapılacak çalışmalardır.

En büyük grubu oluşturan geçici koruma statüsünde olanların (Suriyeliler) ülkelerine geri gönderilmesinden başlanması gerekir. Burada geri gönderme olayını “insan haklarına ve din kardeşliğine bağlayarak” karşı çıkacak olan kesimlere de Suriye’deki iç savaşın bitmiş olması sebebiyle artık yapılmak zorunda olunduğunu anlatmaktan ve ikna etmekten geçmektedir.

Ukrayna – Rusya savaşı sebebiyle ülkemize yerleşen ikamet izinli yabancı vatandaşlar içinde farklı çalışmalar yapılabilir. Savaştan kaçanları geri göndermek her ülkede hem içeriden hem dışarıdan gelecek tepkiler sebebiyle çok sıcak bakılan bir seçenek değildir. Hümanizm açısından bakıldığında haklı görülen bu konu, ülke ekonomisi ve öncelikle ülke vatandaşlarının refahı açısından ele alındığında farklı çözüm seçenekleri ile kontrol edilebilir. Kontrol edilse de edilmese de ikamet izinlerinin dönemsel ücret karşılığında yapılması kamu gider artışı kısılması durumunun karşısı olarak kamu gelir artışına izin verebilir.

Sınır güvenlikleri artırılarak düzensiz göçmen sayıları konusunda azalma sağlanabilir. Yakalananlarında ivedi olarak geldikleri ülkelere veya vatandaş oldukları ülkelere geri gönderimi konusunda hızlı davranılması gerektiğidir.

Bunlardan başka olarak uluslararası koruma başvurusunda bulunanlar, diğer bir deyişle iltica etmek isteyenler için de önceden belirlenmiş kriterlere göre titiz bir şekilde kabul veya retlerinin yapılması gereklidir. Nüfus üzerinde etkisi olacak bu önlemler sayesinde, giderlerin kısılması ile dolaylı gelir artışı yaratılmış olacaktır.

2.5. Kamu Gelir Artışları İçin Tespitler ve Öneriler

İkinci bölümde ele alınan “Gelir Tipleri” 11’li sınıflandırma veya 3’lü sınıflandırmaya göre inceleme yapıldığında devlet gelirlerinin bu sınıflandırmalara rağmen, çoğunlukla vergiden yapıldığı bilinmektedir.

Gelirleri burada yazan basamaklara göre artırmak her zaman mümkün olsa da toplum üzerinde huzursuzluk yaratacağı gerekçesiyle önerilmeyen seçenektir. Yine de ülkemizde vergi oranlarındaki artışlar ve koyulan hem yeni hem de ek vergiler ilk çözüm olarak fark edilmektedir.

Vatandaşların (vergi verenler) ilk tepkisi “benden istemek yerine önce giderlerini kıs” şeklinde olacaktır. Çözümü gerçekten kısılması istenen giderlere odaklanmaktır.

Bunları;

- Lüks araç filoları
- Kiralama yöntemi ile kullanılan, yüksek kira bedelli kamu binaları
- Kiralama yerine inşaat yolu seçilen fakat ihtiyaçtan fazla ve gereğinden lüks kamu binaları (örneğin 5000 nüfuslu ilçeye 100-200 odalı saray büyüklüğünde kamu hizmet binaları inşaatı, binada kullanılan aşırı lüks malzemeler)
- Yüksek maliyetli törenler

şeklinde sıralamak mümkündür. Vergi ödeme motivasyonunu kıran bu uygulamalardan vazgeçilmelidir.

Vatandaşların ikinci tepkisi ise “vergileri artırmadan önce sistemdeki sızıntıları kes” olacaktır. Zaten bu seçenek ilk ve en etkili adım olarak her devletin başvurması gereken rasyonel olanıdır. Sızıntılar çok fazla olsa da ilk uygulanması gerekenler şunlar olmalıdır;

Artan ya da gelişen yapay zekâ teknolojisinin yardımı ile,

- Banka kayıtları ve hareketleri
- Tapu kayıtları ve hareketleri
- Harcama verileri

Birlikte ve sürekli analiz edilerek, giderlerinin gelirlerle açıklanabildiğine veya açıklanamadığına odaklanarak uzaktan denetimin yapılmasıdır.

Sızıntının en başında yer alan “nasıl olsa af çıkar” beklentisini akıllardan uzaklaştırabilmek, ödeyenin de kendini enayi gibi hissetmesine engel olabileceği gibi af beklentileri ile bilerek ve isteyerek hiç ödenmeyen ya da geç ödenen vergilerin de tahsil imkânı doğar.

Diğer bir sızıntı kaynağı naylon şirketler ve onların faturaları ya da gerçek şirketler ve onların naylon faturalarıdır. Buna çözüm olarak;

- Kayıtlı tüm işletmelerin karekodlu kimlikle doğrulanması
- Doğrulaması yapılabilen bu işletmelerin fatura ve yazarkasa fişlerinin de karekodlu olması sayesinde belge doğrulamasının da hızlı ve kolay hale getirilmesi mümkündür.

Toplumsal tepkilere bakacak olursak, vergi afları ve teşviklerden bahsetmek gerekir.

- Vergi afları, zamanında ve tam ödeyenler üzerinde motivasyon kırıcı etki yaratırken, ödemeyenler veya geciktirenler için beklenen bir durum gibi ters etki yaratmaktadır. Vergi affı, uzlaşma, indirim ve diğer bütün adlarla anılan vergi kaybına sebep olan uygulamalardan vazgeçilmesi gerekir.
- Teşvikler ise, herkese, her sektöre veya devlette tanıdıkları olanlara değil, gerçekten ekonomide katma değer yaratacak işlere ve projelere verildikçe faydasının olacağı kesin olmakla beraber aksi uygulamalarda ve eski alışkanlıklarda devlet için büyük kayıplar oluşturmaya devam edecektir.

Vergi ödeyen vatandaş veya ödeyip ödemediğine bakılmadan toplumun tümü dışında bütçeye olumlu katkı sağlayabilecek gelişmekte olan ülkelerin yaptıkları veya ülkemizin de yapması gerekenleri ayrıca toparlamak istersek karşımıza çıkacak muhtemel seçenekler şunlar olacaktır:

- Vergi reformları: Vergi tabanının genişletilerek kayıt dışı ekonomi ile mücadele ve dolaysız vergilerin (GELİR V./KURUMLAR V.) toplam vergi gelirleri içindeki payının artırılması
- Dijitalleşme ile denetim: Tüm muhasebenin dijitalleşmesi, yapay zekadan faydalanarak vergi denetiminin uzaktan analiz yöntemleri ile yapılarak vergi kayıp ve kaçaklarının önlenmesi
- Kamu varlıklarının yönetimi: Gerçekten işlevsiz hale gelen veya çağın gerisinde kalan kamu iktisadi teşebbüslerinin (KİT) özelleştirilmesi, atıl olanların tekrar ekonomiye kazandırılması, faal olanların çağdaş seviyelere çıkarılması (yönetim açısından, teknolojik açıdan), kronikleşen enflasyon kalemlerinin bazılarında kamunun yeni oyuncu olarak pazara ilk defa veya tekrar girmesi (kısmen rekabet yaratmak açısından, kısmen de eksikleri devlet gücü ile kapatmak açısından)

- Dijital hizmet vergisi: Uluslararası olan, ülkemizde fiziksel olarak bulunmayan fakat ülkemiz üzerinden de gelir elde eden teknoloji firmalarından adı ister vergi olsun ister başka bir şey pay alınması (Google, x.com, instagram vb.)
- Yeşil vergi: Karbon vergisi gibi yeşil ayak izi gibi, çevreye zarar verenlerden alınacak vergiler veya çevreye duyarlı firmalara yapılacak düşük tarife seçenekleri)
- Yeni veya yeniden uygulamalar: Bu seçenek için özellikle eskiden uygulanan fakat sonradan vazgeçilen “çalışanlara vergi iadesi” konusunun uygun olacağı düşünülmektedir. Bu konu bu kitabı yazmaya başlamaktaki ateşleyici rol üstlendiği için diğerlerinden geniş olarak ilerleyen bölümde detaylıca ele alınacaktır.

Bu 5 numaralı başlık altında değindiğimiz vergi oranlarındaki artış ve dolaysız vergilerin toplam vergi gelirleri arasındaki payı konusunu rakamlarla örneklemeden sonraki konuya geçmemek gerekir. Bu sebeple öncelikle vergi oranlarındaki artışa (anormal olduğu için) Tablo 3’te değinilmiştir.

Tablo 3: Artıştaki Anormallik Örneği.

GELİRİN ÇEŞİDİ	2023 (BİN TL)	2024 (BİN TL)	Nominal Artış (%)	Reel (Üfe) (%)	Reel (Tüfe) (%)
Petrol ve Doğalgaz Ürünlerine İlişkin ÖTV	174.083.854	400.895.551	130,3	63,2	45,3

Tablodan da görüldüğü üzere, devlet yaptığı artışların, enflasyon artışı üzerinde tetikleyici olduğunu bilmesine rağmen, yayınlamış olduğu ÜFE ve TÜFE verilerinin çok üstünde bir artışla işin kolayına kaçtığını kanıtlar niteliktedir (Url 7, Tablo 11). Burada yapılması gereken gerçekten bir vergi artışı ile bütçeye kaynak yaratmak olsaydı, artış oranının da ÜFE veya TÜFE oranına yakın bir şekilde olması beklenirdi.

Vergilerde bazen yapılan yüksek artışların yanı sıra baştan beri değindiğimiz gibi dolaysız vergi (GELİR/KURUMLAR VERGİSİ) yerine dolaylı vergiye (KDV/ÖTV/GÜMRÜK VERGİLERİ) yönelindiğini gösteren en somut rakamlar Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4: Vergilerin GSYİH ve Toplam Üzerindeki Payları.

		mal ve hizmet üzerinden alınan vergiler									
		GSYİH yüzdesi					Toplam Vergi Gelirinin yüzdesi				
		1990	2000	2010	2021	2022	1990	2000	2010	2021	2022
1	Chile	10,6	11,9	10,1	11,8	11,4	62,9	63,8	51,3	53,1	47,8
2	Hungary	-	15,6	15,9	15,9	16,7	-	40,6	43,3	47,1	47,5
3	Colombia	6,1	7,3	8,2	8,3	8,8	53,8	46,3	45,1	43,4	44,8
4	Latvia	-	11,2	11,9	13,4	13,7	-	38,6	41,8	43,6	44,4
5	Türkiye	4,1	9,9	11,8	9,6	9,1	27,9	42	47,7	41,9	43,6
6	Greece	11,2	11,8	12,5	15,9	17,8	44,5	35,2	38,6	39,6	43,3
7	Estonia	-	12,1	13,5	13,3	13,2	-	38,8	40,7	39,8	40,5
8	Portugal	11,7	12,7	12,4	13,7	13,8	44,2	41	40,8	39	38,3
9	Lithuania	-	12,1	11,7	12	11,5	-	39,4	41,4	37,5	36,6
10	Poland	-	11,6	12,7	13,9	12,6	-	35,3	40,3	37,9	36,5
11	New Zealand	12,1	11,3	12	12,4	11,9	33,6	34,7	39,6	35,9	36
12	Slovenia	-	13,8	13,9	13,3	13,2	-	36,6	36,8	34,9	35,3
13	Slovak Rep.	-	12,2	10,4	12,1	12,3	-	36,3	37,2	34,1	35,2
14	Mexico	5,1	4,6	4,7	6,2	5,5	44	41,7	38	37	32,8
15	Iceland	15,6	16,3	11,5	11,7	11,5	51,3	45,3	35,8	33,6	32,7
16	Costa Rica	10,2	9,9	8,9	8,7	8,2	45,5	46,7	40,3	34,8	32,6
17	Israel	-	11,2	11,8	10,9	10,6	-	32,9	39,2	33,7	32,4
18	Finland	14	13,4	13	14	13,8	32,5	29,2	32	32,4	32
19	Czechia	-	10,1	10,8	10,5	10,5	-	31,5	33,8	31,3	31,5
20	OECD Ave.	9,9	10,8	10,5	10,7	10,6	33,7	33,9	34	31,9	31,5
21	England	10,2	10,5	10,2	10,4	10,8	31	32,2	31,7	30,4	30,6
22	Denmark	15,1	15,7	14,9	13,6	12,8	34	33,5	33,4	28,9	30,4
23	Netherlands	10,5	10,9	11,2	11,8	11,5	26,4	29,7	31,5	30,9	30,1
24	Sweden	12,2	12,1	12,8	11,9	12,2	25	24,2	29,7	27,9	28,8
25	Italy	10,2	11,4	11,1	12	11,8	28	28,2	26,6	28,3	27,6
26	Spain	9	10,1	8,6	10,4	10,4	28,4	30,6	27,5	27,4	27,6
27	Germany	9,3	10,4	11,2	11	10,8	26,7	28,5	31,2	27,5	27,3
28	Austria	12,4	12,4	11,7	11,6	11,6	31,5	29,3	28,7	26,7	26,9
29	Ireland	13,6	11,9	9,9	5,8	5,4	41,9	38,8	35,8	28,7	26,4
30	France	11,8	11,5	11,2	12,2	11,9	28,4	26,3	26,5	27,1	26,1
31	Belgium	10,8	11,3	11,2	10,8	10,4	26,1	25,9	26,1	25,2	24,5
32	Luxembourg	8,2	9,8	9,9	8,9	9,1	23,6	26,6	27,6	23,3	23,9
33	Australia	7,8	8,7	7,2	6,8	7	27,8	28,8	28,8	23,3	23,8
34	Korea	8,2	8	7,5	6,9	7,3	44,3	38,4	33,7	23,1	22,7
35	Canada	9,1	8,4	7,4	7,4	7,4	25,8	24,2	24	21,2	21,7
36	Japan	3,8	4,9	4,9	7	7,2	13,7	19,3	18,7	20,8	20,8
37	Switzerland	4,8	6	5,8	5,5	5,4	20,9	22,2	22,5	19,6	19,9
38	Norway	14,5	13,3	11,7	10,5	8,5	35,9	31,7	27,9	25,4	19,5
39	United States	4,5	4,5	4,2	4,5	4,5	17,5	16	18,1	16,7	16,3

Tablo 4 incelendiğinde; Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü'nün (OECD) yayınlamış olduğu gelir istatistikleri raporuna göre, mal ve hizmet üzerinden alınan vergiler (KDV, ÖTV, Gümrük Vergisi) bakımından incelediğimizde 2022 yıl verisine göre ülkemizin toplam vergisindeki payının %43,6 olması çok yüksek bir orandır. Amerika'da %16,3 olan oran ile kıyaslandığında yaklaşık 3 kat fark olduğu görülmektedir (Url 8, Tablo 3.13). Gelişmekte olan bir ülke olarak çağdaş medeniyet seviyesine çıkmak isterken o seviyedeki ülkelerin göstermiş olduğu yönetsel başarılarında da gösterilmesi bir seçenek değil mecburiyettir. İleri ya da diğer adıyla gelişmiş saydığımız ülkelerin uyguladığı oranları bizlerinde uygulayabilmesi için üst kısımlarda geçen hata tespitleri ve çözümler konusunda da ısrarcı olmamız gerektiği açıktır.

2.6. Kamu Gelirleri Artırımı İçin Diğer Öneriler

Hâlihazırda bütün devletler vergi toplarken, katlandıkları maliyetlerden dolayı, bazı vergilerin toplanmasını anlamsız hale getiren vergilerin toplanmasından vazgeçmektedirler. Elektronik ortama taşınmış olan bir çok işlem sayesinde, toplama maliyetinden dolayı vazgeçilmekte olan vergilerin azalabileceği ve daha ucuz bir maliyetle toplanabileceği göz ardı edilmemelidir.

“Küçük esnaf” konusu da dikkatlice ele alınmalıdır. Çünkü küçük esnafın korunup korunmaması tartışması eskiden beri süre gelmektedir. Mantıken küçük esnaf korunmalıdır fakat ayrımları, sınıflandırılmaları hatta kendi aralarındaki derecelendirilmeleri de dikkatlice ve özenle yapılmalıdır.

Basit örnek olarak 2-3 bin nüfuslu bir ilçede seyyar olarak simit satan bir satıcı ile büyükşehir veya bir şehrin en işlek caddesinde sabit noktada seyyar olarak simit satan satıcıyı aynı şekilde değerlendirmek yanlış olacaktır.

Yine, günde birkaç müşteri giren bir köy bakkalı ile büyükşehirin işlek bir caddesinde faaliyet gösteren bakkalı aynı sınıflandırmaya koymak vergisel açıdan tamamen yanlış olacaktır.

Muhasebe aracılığı ile daha çok verginin nasıl ve hangi araçlarla toplanacağı konusuna geçmeden önce şu hususlarında üzerinde durmakta fayda vardır (konuya kendi ülkemiz açısından baktığımızı düşünerek).

Vergi kaçırılıyor ise sebep ya da sebepleri vardır;

- Vergi oranları ve çeşidi hem fazladır hem acımasızdır, bakmışlıktan, isyankârlıktan ve bu vergileri uygulayanları cezalandırma isteğinden kaçırıyordur (sadeleştirme, azaltma çözümdür)
- Mevzuat da kaçırmaya ya da kaçınmaya izin veren çok fazla boşluk vardır ve bunları bildiği için kaçırıyordur (mevzuatların yorumlamaya bile kapalı, net bir dil ile yazılması çözümdür)
- Denetimsizlik, yakalanmayacağını bilme hissi yaratır ve buna güvenerek kaçırıyordur (fiili denetim, uzaktan denetim yapılması, ya da yapılacağını hissettirilmesi çözümdür)
- Sıklıkla çıkan aflara güvenerek kaçırıyordur (vergi, üzerinde herkesin hakkı olan bir araçtır, herkesten tek tek izin almak mümkün olmayacağına göre affedilmesi doğru değildir, ayrıca “vergi affı çıkarmamak” konusu kanun ile garanti altına alınması ((mücbir sebepler halinde lokal aflar hariç) çözümdür)
- Devletin, vergi kaçaklarını bahane ederek sadece ödeyenlerden daha çok alması haksızlık olarak algılandığı için kaçırıyordur (vergi adil bir şekilde gücüne oranla herkesten alınmalıdır, istisnalar hariç, çözümdür)
- Kaçırılan verginin sisteme mutlaka takılacağı, kaçıranın bir yerde açık vereceği ve hesabının sorulacağı hissettirilemediği için kaçırılıyordur (izahı olmayan gelirlerin cezasının olması çözümdür)
- Yakalanan vergi kaçaklarının cezası kaçırmaya geçecek kadar azdır bu yüzden kaçırıyordur (kaçıranı pişman edecek kadar yüksek oranlı cezalandırma çözümdür)
- Siyasi ve bürokratik tanıdıklarına, bulundukları mevkilere ve makamlara güvenerek yakalanmayacaklarını düşündüğü için kaçırıyordur (herkese dokunulabileceğini kanun ile garanti altına almak, dokunulmaz kimsenin olmaması çözümdür)
- Fırsat yaratılınca kaçırıyordur (Ne zaman olursa olsun hiç kimseye fırsat verecek alan, konu ve hissiyat verilmemesi çözümdür) (**örnek imar barışları**).

2.7. Karekod Kullanımının Yaygınlaştırılması Önerisi

Uzun süredir kullanımda olmalarına rağmen akıllı telefonların kameraları sayesinde (barkod ve karekod okuyabilme yetenekleri artık standart özellik) son birkaç yılda hayatımızın her alanına çok hızlıca dahil olan bu kodlar, birçok alanda hayatı kolaylaştırma imkânı sunmaktadır. Karekodlar muhasebe, vergi ve devlet işlemlerinde daha yaygın kullanılarak geleceğe daha hızlı ve daha faydalı bir şekil vermek fırsatı önümüzde durmaktadır.

İvedi olarak yapılması gerekenlerden birisi tüm ulusal muhasebe sisteminde, tüm vergi sisteminde ve devletin uzaktan (internet veya elektronik ortamlar) yapması gereken hizmetlerinde bir an önce “kullanım zorunluğu” getirilmesidir. Ülke menfaatine olacağı muhtemeldir. Bu söylemi destekleyen nitelikte bir çalışmada, karekodların muhasebe teknolojilerinde kullanımı ile beraber, çalışmaların hızının ve doğruluğunun arttığı, çalışan sayısını ve çalışma saatlerini azalttığını belirterek Karekodun önemine vurgu yapılmıştır (Khamidullin vd., 2019:1110).

Karekod teknolojisinin etkin ve yaygın kullandığımızda, ulaşılabilecek faydalar ve avantajlar olarak şunları saymak mümkün olabilir;

Muhasebe sisteminde ve işletmelerde, işletmelerin aldığı, sattığı, ürettiği, tükettiği veya yarattığı tüm ürün, hizmetler ile bunların belgelendirmelerinde kullanabilmesi mutlak bir fayda getirebilir. Fakat öncelikle işletmeler karekodlu bir tanımlanmaya kavuşturulmalıdır.

İşletme bilgilerini içeren, vergi kimlik numarasından ayrı olarak Karekodlu bir kimlik etiketi de üretilmesi bunun için bir seçenek olabilir. Bu etiketleme, vergi numarası tahsisinde yetkili olan vergi dairelerince yapılabilir. Her işletme için kendilerine özel bir karekod etiketi üretilmeli ve bunu ilgili kurumların veri tabanına da kaydedilmelidir. Yaratılacak bu kodlu kimlik sayesinde, kullanımda olan tüm elektronik belgeler, elektronik ortam belgeleri haricinde işletme adına basılı-yazılı diğer belgeler de dahil olacak şekilde üst bölümde bu kodlu kimlik görünür şekilde yer almalıdır. Yine aynı kimlik etiketi işletmeyi göstermek için asılan tanıtım tabelalarına, giriş kapılarına ve işletme içerisinde müşterilerin görebileceği çeşitli yerlere de (her an okutulmaya müsait şekilde) konulmasını sağlayan kurallar getirilmelidir.

Basılı-yazılı belgeler, işletmenin düzenleyeceği fatura, irsaliye, makbuz, yazarkasa fişleri ve benzerleridir. İşletme kimliği aynı zamanda gelir idaresi başkanlığının sisteminde de kayıtlı olmalıdır ki, doğrulanması gereken

durumlarda, **(ivd.gib.gov.tr adresinde doğrulama³ için bölüm bulunmaktadır)** ihtiyaç duyabilecek herkes tarafından anında kontrol yapılabilmesine olanak vermelidir. Anında kontrole imkân verecek şekildeki tasarıma ihtiyaç duyacak olanlar, firmayla işlem yapacak kişiler, müşteriler de olabilir, resmi görevli bir devlet memuru da olabilir. Etiket, okutularak gerçek kayıtlı bir işletme ile mi yoksa sadece tabeladan ibaret olan kaçak bir işletme ile mi işlem yapıldığını anlamaya olanak tanınması açısından önemlidir. Bu sayede büyük oranla naylon şirket diye tabir edilen işletmelere ve bunların ürettikleri evraklara engel olunma şansı doğacaktır.

Karekodlu şirketler ve bunların evrakları sayesinde, muhasebe kayıtlarında kendisine sunulan belgeleri işleyen serbest muhasebeci ve mali müşavirlerin de sahte evrak işleminin önüne dolaylı olarak geçilmiş olacaktır. Bu da vergi kaçığına ve kaybına engel olacak bir adımlardan birisidir.

Karekodlu kimlik ile düzenlenmiş parasal işlem fişlerinin de alt kısmın da belge içeriğindeki bütün bilgileri yazacak ayrı bir karekod üretilmesi de ikinci önemli konudur (resmi gazete, 28678). Alt bölümde bulunacak bu veri etiketi ile hem kayıt ortamına aktarılırken hatalara engel olunması, hem de belge içeriğinin okutulması ve diğer işlemlerde de kullanılabilecek olması amaçlanabilir. Alt tarafta bulunacak karekod içeriği, işlem tarihini, saatini, belge numarasını, satışa konu ürünlerin miktarını, fiyatını, tutarını ve üzerinde taşıdığı tüm vergileri de göstermelidir ki bütün bilgiler sisteme kolaylıkla aktarılabilir.

Sektörel olarak bu işlemlerden (Karekod ile kimlik ve belgelendirme zorunluluğu) tamamen ya da kısmen muaf tutulacak işletmeler veya benzerleri kanunla düzenlenip gereken duyuruların da yapılması ayrıca önemlidir.

Karekodlu kimlik ve belgeler ile hızlıca ve hatasız şekilde kayıt altına alınabilen işlemler sayesinde bütçeleme, istatistik ve elde edilecek diğer bilgiler, varsa alınması gereken önlemler, kararlar ya da yeni şartlar gibi tüm faaliyetler daha kolay ve hızlı yapılabilir. Sistem işler haline getirilebilirse sadece çıkışları değil girişleri de kayıt altına almak anlamına gelir. Çünkü çıkış

³ İvd.gib.gov.tr adresinde ana sayfada yer alan “doğrulama” sekmesinde; e-belge doğrulama, mükellef yazısı/borç durum yazısı doğrulama, vergi kimlik numarası doğrulama, e-vergi levhası sorgulama gibi birçok doğrulama ve sorgulama için bazı bilgilerin manuel sisteme girişi ile gerçekleştirilmektedir.

yapabilmek için girişi yapılmış olan işlemlere ihtiyaç vardır. İki yönlü faydanın devlet ve işletme lehine olacağı da söylemek yanlış olmayacaktır.

Karekodlu kayıtların üçüncü faydası olarak kayıtlardan bir ulusal envanter oluşturma şansı yakalama şansının olması söylenebilir. Ulusal envanter verisine sahip olmak vergi kaçağı, kaybı ve verginin ötelenmesini büyük ölçüde kontrol altına alabilecek bir veri setine sahip olmak anlamına gelir.

Tamamen Karekodlu uygulama ve kayıtlar ile ihtiyaç duyulduğu anda, her işletmenin mümkün olan envanter bilgilerine (karekod ile imzalanmış ve içeriklendirilmiş olması şartıyla) ulaşabilecek olunması, vergi açısından devlet için büyük avantaj sağlayabilir. Envanter yönetim sistemlerinin de karekod ile güvence altına alınması işleyişi hızlı ve kolay kılma şansına sahiptir. Yapılan bir çalışmada söylediklerimizi destekler nitelikte tespitler yapılmış ve envanter işlemlerinin bütün adımlarında barkod-karekod okutulmasıyla, insan kaynaklı hataların azalması sonucu doğru verilerin sağlanması mümkündür diye görüş bildirilmiştir (Shahridan vd., 2022:30-43).

Son yıllarda devletler, birçok işlem ve belgeyi elektronik ortama taşımışlardır. Bundaki amaç, uzaktan denetimi kolaylaştırmak ve güçlü bir yapı oluşturmaktır. Karekodlu sisteme geçildiğinde denetimlerden sorumlu kamu görevlilerinin, bazı denetimleri uzaktan yapma şansına sahip olması gibi, fiili denetime gidilmesi gereken durumlarda da eldeki hazır veriler ile gidebilme şansına sahip olabileceklerdir.

Karekod ile oluşacak ulusal dijital envanter, yapılan işle alakalı olarak (faaliyet alanı) bazı işletmeler için aşırı stok uyarısı vererek ilgili kurumları uyarabilir (vergi dairesi) ve vergi kaçaklarını ya da vergi ödeme ötelemelerini önleyebilir. Aşırı stok uyarısı durumlarında, yetkili denetim sorumlusu, işletmeye “tek ürün” envanter kontrolü yapmak için giderek, eğer varsa vergi kayıp ve usulsüzlüklerini tespit etme şansına sahip olabilir. Buna ilk bakışta, “fazladan bir iş yükü” gibi eleştiriler getirilecek olunursa, bu uygulamaya geçildiğinde yapılacak birkaç denetimin sayesinde çoğu işletmelerin bundan haberdar olacakları ve tetikte kalarak, kaçırmamak ya da yakalanmamak için çare bulmaya çalışacakları bugünden söylenebilir. “Envanter şişmesi” uyarı mekanizmasına takılma ihtimali olduğunu düşünen işletmeler ve envanter işlemlerini bir an önce kayıt altına alması gereken muhasebe yetkilileri, bu farkındalık ya da ceza korkusu ile vergi doğuracak bu envanter şişmelerinin

sistemden düşümünü(çıkışını) bir an önce yapacak ve kamu bütçe finansmanına katkı sağlayacaktır.

Yukarıda sıralanan yapılması gerekenler ile vergi kaybının önlenmesi veya daha fazla vergi kazancı ihtimali söz konusudur.

2.8. Eski Vergi İade Sistemin Yeniden Uygulamaya Koyulması Önerisi

01.01.1984 tarihinde yürürlüğe giren 2978 sayılı “ücretlilere vergi iadesi” hakkındaki kanun 01.01.2007 tarihinde yürürlükten kaldırılana kadar çalışanlar için fiş-fatura toplayarak ve topladıkları bu belgeleri çalıştıkları kuruma ibraz ederek aylık gelirlerine kendi çabaları ile katkıda bulunabilmelerine imkan sağlayan geçmiş bir uygulama olarak devlet kayıtlarında yer almaktadır.

Sistemi kullananlar arasında, vergi iade zarfı doldurmak olarak adlandırılan bir uygulama olduğu biliniyordu. Zarflara ilişkin görseller Şekil 5 ve Şekil 6’da verilmiş tanımlayıcı bilgilerde altlarında aktarılmıştır.

Şekil 5 incelendiğinde, teknolojinin pek olmadığı ya da yaygın olmadığı dönemde, el ile doldurma şeklinde tasarlanan uygulama için, zarf ön yüz bölümünde, iade için belge toplayacak kişiye ait bilgileri içeren banka, dönem, sicil numarası, kullanıcının ad soyadının yanı sıra bakmakla yükümlü olduğu kişilere ait bilgiler, hazırlanan fiş verilerine ait özet bilgiler yer almaktadır.

VERGİ İADE BEYANNAMESİ (Emekli, Maluliyet, Dul ve Yetim Aylığı Alanlara Ait)	
Ait Olduğu Dönem .../.../200... - .../.../200...	AYLIĞIN ALINDIĞI BANKA ŞUBESİ

VERGİ İADESİNDEN FAYDALANIN			
Soyadı		Emekli veya Sigorta Sicil No	
Adı		Döneme Ait Net Gelir (Üç Aylık Maaş Toplamı)	
İkametgâh Adresi ve Telefon NO			
Adına Belge Alınması İçin Vergi İadesinden Faydalananın Eşi, Çocukları Ve Bakımakla Yükümlü Olduğu Kişiler			
Adı ve Soyadı	Doğum Tarihi	Yakınlık Derecesi	

VERGİ İADE HESAPLAMA TABLOSU			
Tutarlar	Oranlar %	Orana Uygulanacak Tutar TL	İade Tutarı TL
0 – 180.000TL	10		
180.001 – 360.000TL	20		
360.001 – 600.000TL	12		
600.001 TL'den yukarı	5		
TOPLAM			

Vergi İadesi Hakkında Kamuna uygun olarak

Dönemine ait ekli adet belge karşılığın yapmış

Olduğum mal ve hizmet alımlarının tutarı

..... TL'dir.

..... / / 200...

Vergi İadesinden

Faydalananın İmzası

NOT: Bu bölümdaki boşluklar yazı ile doldurulacaktır.

Şekil 5: Vergi İade Zarfı Ön Yüz.

Sıra No	VERGİ İADESİNE ESAS BELGENİN				Sıra No	VERGİ İADESİNE ESAS BELGENİN			
	Tarihi	No'su	Kimden Alındığı	Tutarı TL.		Tarihi	No'su	Kimden Alındığı	Tutarı TL.
1						NAKLEDİLEN TOPLAM			
2					44				
3					45				
4					46				
5					47				
6					48				
7					49				
8					50				
9					51				
10					52				
11					53				
12					54				
13					55				
14					56				
15					57				
16					58				
17					59				
18					60				
19					61				
20					62				
21					63				
22					64				
23					65				
24					66				
25					67				
26					68				
27					69				
28					70				
29					71				
30					72				
31					73				
32					74				
33					75				
34					76				
35					77				
36					78				
37					79				
38					80				
39					81				
40					82				
41					83				
42					84				
43					85				
TOPLAM					TOPLAM				

Şekil 6: Vergi İade Zarfı Arka Yüz.

Şekil 6’da zarfın içine koyulan alışveriş işlemlerine ait belgelerin kısa bilgilerinin yer aldığı içerik dökümü bulunmaktaydı. Fişin hangi tarihte alındığı numarası ve kimden alındığı ile beraber tutarını gösteren kolonları bulunmaktaydı.

Her iki taraf açısından da birlikte değerlendirildiğinde insan eli ile doldurulan bu zarflarda yazımsal ve matematiksel hataların olması kaçınılmaz gibi durmaktadır. Devletin böyle bir uygulamayı getirirken ulusal bazda bunların içeriklerinin tek tek kontrol edilme şansı olmadığını farkındalığı ile koydukları düşünülebilir. Uygulamaya geçişteki muhtemel düşünce, kişiler evraklarının denetleneceğini düşünerek gerçek beyanlarda bulunacaklardır, ayrıca alışverişlerinde belge isteme alışkanlıkları kazanacaklarını düşünerek bu uygulamayı getirmiş olabilirler.

Her çalışan kendisi ve ailesinin toplamış olduğu belgeleri vergi iade zarfının üzerine tarih, içerik, nereden alındığı ve tutarına ilişkin bilgileri yazarak ve en altına da toplamını belirterek yetkili makamlara teslim etmeleri ile çalışan bu sistemde toplayabilecekleri ya da yararlanabilecekleri toplam rakam, ilgili ayın maaş gelirinden fazla olmamak zorundaydı. Rakamsal olarak kazançlarını aşamayan kullanıcılar ayrıca kanunen kabul edilen belge tiplerini işlemek zorundaydılar. Bazı harcamalar hayatın olağan akışına tamamen uygun olsa da harcama listesine hiç alınmamış ve neredeyse yok sayılmıştı.

Yazılmasına izin verilen giderler tipleri ise şunlardan oluşmaktaydı;

- Kira
- Eğitim
- Gıda
- Sağlık
- Giyim

Olmak üzere, 5 ana grup için geri ödeme yapılabilirdi. İlerleyen zamanlarda ilgili kanunda yapılan değişiklikler ile şehirler arası ulaşım biletleri de sisteme işlenebilecek şekilde serbest bırakılmıştı.

Sistemin aksaklıklarının en başında fiş-fatura toplama hakkı olan kişinin, kendi evinde kullandığı tüp ve temizlik malzemeleri vb gibi tüketiminin olmazsa olmazları olan bazı giderlerin yazılabilmemesine izin vermemesi ya da sistem tasarılırken hesaba katılmamış olmasıydı. Aceleye getirilmiş bir kanun gibi duran belge kısıtlamaları, yasakları ve serbestlikleri özenilmeden

hazırlanmış bir uygulama olduğunu bugün bile söylememize hatta eleştirmemize izin verir.

Sistemin çalışmaya başladığı ilk yıllarda kurumlarda bu belgeleri inceleyen ve geçerli, geçersiz belge ayırım yapan personel, uygulamanın hayata geçirilmesinin başlarında işlerini olduğunca ciddi yaparken, ilerleyen zamanlarda bu ciddiyetin azaldığını dönemi yaşayan birisi olarak kendim de yaşarak öğrenmiş birisiyim. Bu ciddiyet azalmasının sebepleri olarak şunları söyleyebiliriz;

- Kişilerin el yazılarının okunaksız olması
- Okunaklı yazılarda dahi bakarak yazılan fişler için içerik veya rakam hatalarının yapıyor olması
- Zarfa yazdığı sıra ile düzenleyerek zarfın içine koymamış olması
- Fiş sayısının zarfın içine bile sığmayacak kadar çok oluşu
- Kullanılan fişlerin okunaksızlığı, silinmesi, kirlenmesi gibi sebepler ile varlığı ile yokluğunun belli olmayışı

Gibi sebepler, bu fişleri denetleyecek personele neredeyse imkansız bir görev yükü getirmekteydi. Görevli memurun ciddiyetsizliği işini kötü yapmasından dolayı değil, işin yapılışının çok zor olmasından kaynaklanıyordu.

Uygulamanın ilk zamanlarında küçük rakamlı fişler zahmetli oldukları gerekçesi ile uygulamadan faydalanan kişiler tarafından kayda alınmazken, sunulan fiş-fatura sayısı 50-100 adet civarında olduğu dönemlerde geçerlilik taraması yapmak mümkündü. Daha sonraları tüm çalışanlar kendi alışverişlerinde veya eş dost akrabadan da gelen, üzerlerinde yazılı rakamları çok küçük olan fişleri de işlemeye başlayınca, tek kişiden gelen belge sayısı 400-500 leri bulabiliyordu. Belgeler arttıkça ilgili kontrol memuru işlerini birkaç örnek belge ile yaparak ve hatta çoğu zaman kontrol etmeden uygundur diyerek geri ödeme sistemine kabulünü sağlayabiliyordu.

El ile yazılan otobüs biletlerinin boş koçanları, matbaalarda kaçak olarak bastırılıp bir miktar ücret karşılığında ihtiyacı olanlara satılıyor veya eşe dosta tanıdıklara ücretsiz dağıtılabiliyordu. Yani maliyede kaydı olmayan bilet koçanları harcanmış gibi sisteme dahil edilip haksız geri ödeme alınabiliyordu.

Dönemin, uygulamadan yararlanan tüm çalışanlarının bildiği bu tarz hileleri devlet yetkililerinin duymaması ya da bilmemesi de zaten pek olası

değildi. Bu sahte fiş-faturalar ile başa çıkılamayacak hale gelince de uygulamanın işleyişine yine kanun ile 01.01.2007 tarihinde son verilmiştir.

Literatürde çalışanlara vergi iadesi adı altında veya benzer isimlerde çalışma bulunmadığı için, söylenenlerin ve anlatılanların doğruluğu ancak dönemi yaşayanların tanıklığı ve doğrulaması ile mümkündür. Böyle bir doğrulamaya ihtiyaç duyacak bakanlıklar, eski tarihli işe başlamaları olan memurlarından, anne baba ve diğer yakınlarından bu konudaki bilgilere kolayca ulaşabilirler. Bu sayede tekrar geri getirmek mümkün olduğunda eski hataları veya açık kapıları bırakmama şansını yakalayabilirler.

1990 yılında memuriyete başlayan birisi olarak (yazarın kendisi) bu sistemin içinde yer alıp fiş-fatura toplayarak, geri ödeme haklarından faydalanmış olduğu için kendisinin de tanık gösterme şansına sahiptir.

“Fazla fişiniz var mı?” diyerek eş dost akarabalardan toplanan fişlerin içinde muhtemelen hiç olmayan işletmelere ait sahte belgeler, gerçekte olan fakat hileli üretilmiş yani vergi matrahına yansımayan fişlerin de yer almış olması çok mümkün bir ihtimaldir. Yapılan sahtekarlıkların günden güne artmasından dolayı ve gereksiz iş yükü nedeniyle kaldırılan bu uygulama günümüz teknolojilerinin sayesinde sahtecilğe müsaade etmeden tekrar geri getirilebilmesi hem kolay hem de mümkündür. Çünkü günümüz teknolojileri hem basit matematiksel denetim hem de yapay zeka denetimi ile gerçek olmayan veriyi sistem dışına atarak uyarı (alarm) verebilecek kadar gelişmiştir.

Güvenli belgeleme için, yukarıda anlatılan karekodlu sistemler ile güvenliğinin artırılması halinde (halihazırda karekodlu yazarkasa fişi kullanan işletme sayıları günden güne artmaktadır) bu karekodlu fişleri akıllı cep telefonu aracılığı ile (geliştirilecek bir uygulama yardımıyla) sisteme yükleyip, yapılan harcamaların beyanı ile devletin topladığı verginin artışına, ardından da sağlanan bu katkının bir karşılığı olarak bir miktar tutarı da geri ödeme yöntemi ile devletten alınabilir ya da mahsuplaşma yolu ile hesaplar çalıştırılabilir. Örnek karekodlu fiş görseli Şekil 7’de verilmiştir.

Şekil 7: Karekodlu Fiş Görseli.

Şekil 7’de bulunan karekod bir cep telefonu kamerası ile okutulduğunda, yönlendirilen sayfada ise ulaşılan bilgiler ekran görüntüsü alınarak Şekil 8’de verilmiştir.

Şekil 8: Karekod Okutumu ile Ulaşılan İçerik Sayfası.

Şekil 8’de yer alan bilgiler incelendiğinde;

7341236728 numaralı rakamın işletmenin vergi kimlik numarası olduğu,
2025-08-07 sayılarının fişin kesildiği tarihi gösterdiği,

OTOGAZ 30,01 ibaresinin ise alışverişin niteliğini ve miktarını
gösterdiği fiş ile yapılan kıyaslamada anlaşılmaktadır. Bu açılan linke aktarılan

bilgiler konusunda düzenlemelerin yapılabilmesine de anlamamıza yardımcı olmuştur. Koyulacak kurallar ile burada yer alacak bilgilerin hangileri olacağı ve neleri dahil bırakıp neleri hariç bırakması gerektiği konusu uygulamayı geri getirecek olursa Maliye bkanlığının seçiminde olacaktır.

Sistemin yani aplikasyon ya da uygulama adı verilen yazılımın cep telefonları için geliştirilmesi sorumluluğu da yine maliye bakanlığının görevi olmalı ve geri ödeme oranları da bütün paydaşları mutlu edecek şekilde tasarlanmalıdır.

Enflasyonun, tüm ücret geliri alanlar üzerinde olumsuz etkiler bıraktığı günümüz ekonomisinde, her türlü ekstra ödeme çalışanların refahında küçük de olsa bir katkı yapabileceği için yöneticilerinde bu yeni yaklaşıma sıcak bakabileceği ihtimal dahilinde olduğu için bu konu öneri olarak gündeme getirilip burada yer verilmiştir.

Yeniden geri getirilecek sistemde, eskisnde olan bazı hatalar ve tercihler kesinlikle olmamalıdır. Harcama kalemlerinde kısıtlama ve yasaklamaya gidilmemelidir. Gerekeç olarak, yasal olarak hakketiği ücreti ile tüm insanlar, kanunen satışı yasak olmayan ve karşılığında belge alabileceği bütün harcamalarını geri ödeme sistemine kaydedebilmelidir. Günah vergisi(sin taxes) adıyla da bilinen ve vatandaşları kötü alışkanlıklardan korumayı amaçlayan ürünler bile sisteme kaydededilebilmelidir (tütün mamülleri, alkol vb. zararlı sayılabilen içecekler örnek olarak gösterilebilir). Bir ücretlinin dış görünüşüne önem verip sürekli giyim harcaması veya güzellik malzemeleri tüketimi nasıl yasal sayılabiliyorsa, zararlı da olsa kişilerin tükettiği alkol sigara gibi tüketim malzemeleri de kişinin tüketim tercihi olarak (önerilmese bile) sisteme kaydedilebilmelidir.

Bir çalışan gelirin çoğunu yeme içmeye ayırırken bir başkası da giyim kuşama ve güzelliğe ayırabileceği gibi kişilerin tüketim alışkanlıklarına karışılmaması gerektiği için belge alınabilen her harcama sisteme işlenebilmelidir. İşlenen belge türünde oransal engelleme veya yasaklamaya gidilmemelidir. Çünkü herhangi bir kişi gelirin çoğunluğunu teknolojik aygıtlara ayırabileceği gibi bir başkası da yeme içmeye veya turistik gezilere harayabilir. Bu sebeple bir kişinin belgelerinin, örneğin %72'lik kısmının yeme içme harcaması olması sebebiyle reddedilmesi veya kesintiye uğraması yanlış olacaktır. Gelir gider oranlamasına bakılmaksızın belgelenebilen

harcamaların tümü sisteme kaydedilebilir şekilde bir sistem işleyişi tasarlanmalıdır.

Zaten kanunen yasak, kaçak veya ceza gerektiren harcamalar için kimse belge düzenlemeyeceğine göre düzenlebilen her belge geçerli olmak zorundadır. Bireysel özgürlükler gereği herkes kazancını istediği şekilde harcayarak veya tasarruf ederek değerlendirebilir. Bu sebeple harcama beyanı belgelerinde, her türlü belge için gelirin yüzde kaçına denk geldiği gibi bir ayırıma gidilmeksizin veya bakılmaksızın kabul edilmelidir.

Üzerinde tartışılabilir, anketler yapılabilecek çalıştaylar ile karar verilebilecek işleyiş için ilk akla gelen öneriler şöyledir:

- T.C. Merkez Bankası “izin alınmak kaydıyla” her işletme düzenlediği fiş ve fauraların altına belgenin içeriğini oluşturabilecek bir karekod basabileceklerini hem söylemiş hem de izin vererek aslında böyle bir sistemin geri getirilmesine bilmeden veya bilerek kapı açmıştır
- Öncelikle kayıtlı tüm işletmelere karekodlu bir işletme kimliği verilmeli, bu işletmelerin düzenleyeceği her türlü fatura, belge ve fiş de belge detaylarını gösteren bir karekod basabilmesine olanak tanınmalıdır
- Harcama belgesinin içeriğini elle giriş gerektirmeyecek şekilde sisteme aktarılmasını sağlayabilecek karekod içeriğinde, nereden alındığı, işlemin tarihi, saati, alınan şeyin cinsi, kdv oranı ve toplam tutarı gösteren bilgiler olması halinde cep telefonları aracılığı ile “gib.gov.tr” adresi üzerinden açılacak bir uygulamaya TC kimlik numarası ile kayıt imkanı sağlanmalıdır.
- Satın alınan ürünler kdv’den ve diğer vergilerden muaf olsalar dahi gelir vergisi matrahını artıracak nitelikte oldukları gerekçesiyle, yine de vergi iade sistemine (diğerlerine göre daha az oranlı olsa bile) dahil edilmelidir.
- Bir hesap dönemi içinde insanların gelirleri çekebilecekleri banka kredileri, bir çeşit borç sayılan kredi kartı harcamaları, şans oyunu kazançları veya sahip oldukları menkul ya da gayri menkul satışları ile elde edebilecekleri ekstra gelirler sayesinde yıllık gelir matrahları değişim gösterebilir. İzahatı olan her gelir geri ödemeye söz konusu olacak şekilde sistemde görünebilmeli ve kişiler bu limitler dahilinde fiş fatura toplayabilmelidir. Örneğin aylık kazancı 10bin tl olan bir

kişi söz konusu ay için en fazla 10bin tl gider belgeleyebilir. Fakat taksitle alınıp ileriye dönük ödemesi olacak ürünler de yine bu kişinin gerçek gideri olacağına göre sistemin buna da müsaade edecek şekilde tasarlanması gerekir. Bu kısmı detaylandırarak olursak, verilen örnek konuyu açıklamaya yetecektir. 10bin lira aylık geliri olup zorunlu harcamaları da 9bin lira olan bir çalışan, kalan 1000 lirası ile 36bin tl değerinde bir mobilya takımını normal şartlarda alamaz. Fakat mobilya mağazası bu ürünü 1000 lira taksitle 36 ay vade seçeneği ile verdiğinde, bu ürüne sahip olabilir. Bu 36bin liralık harcama o kişinin harcaması olmasına rağmen gelirini aşan kısımdadır. Böyle bir harcama da sisteme uygun şekillerde işlenebilmeli ve kişilerin zaten geri ödeme sisteminde “yararlanamayacağım endişesi” ile belge toplama alışkanlığından vazgeçerek bir niteliğe büründürülmemelidir.

- Belgelerin sisteme işlenebilmesi hesap dönemi içinde herhangi bir tarihte yapılabilecek şekilde uygun olması halinde aynı hesap dönemine denk gelen geriye dönük belgeler de sisteme kaydedilebilmelidir.
- Örneğin mart ayı geliri 10bin lira olan kişi 4bin liralık belge beyanında bulunmuş ise kalan 6bin liralık harcama kapasitesi öldürülmemeli, ileriki aylarda hesap dönemi toplamını aşmayacak şekilde, yaptığı tasarrufları daha sonra harcama hakkı olarak korunabilmelidir.
- Ücretli çalışanlar için hesap dönemi işletmelerde olduğu gibi 1ocak-31aralık arası ile sınırlandırılmamalı ve konuya ilişkin düzenlemeler yetkili makamlarca üzerinde çalışılarak farklı şekillerde belirlenmelidir.
- Ücretli çalışmayıp da farklı şekilde geçimlerini sürdürenler (örneğin kira geliri ya da benzer gelirler elde edenler) kazançlarını beyan ederek kazançları kadar harcamalarını sisteme tanıtabilmelidir.
- Örnek olarak boya badana işleri yapan sabit bir geliri olmayan kişiler, yaptıkları işler karşılığında elde ettikleri geliri sisteme tanıtabilmeli, hatta ödemeyi yapan kişinin yaptığı harcamayı beyan etmek isteyeceği sebebi ile karşılıklı bildirimlerini TC kimlik numaraları veya belirlenecek başka bir yolla, anlık olarak karşılıklı yapabilmeleri

gerekir. Hem işçilik ödeyen kişi yaptığı harcamayı beyan ederek geri ödeme sistemine sokmak istediğinde, hemde işi yapan kişi hracamalarına kaynak göstermek istediğinde sistem herhangi birisi üzerinden veya ikisi üzerinden sisteme tanıtılmasına olanak vermelidir.

- Yukarıdaki örnek düzensiz olarak yevmiye karşılığı işe giden herkes için (tarım çalışanları, ev temizliği, bahçe temizliği gibi gündelik işlere gidenler vb.) bir bildirim şansına zemin yaratırken, yevmiye ödeyen geçici işverenin de masraf beyanı olarak kayıt altına alınmış olacaktır.
- Belge toplamaya özendiren bu sistem sayesinde daha önceden alınmayan veya alınmadığı takdirde satıcı tarafından indirim teklif edilen kayıp ve kaçaklar azalarak devletin vergi gelirlerinde artış yaratacaktır. Artan gelirler içinden bir kısmını toplanmasına yardımcı olan çalışanlar ile paylaşmak sosyal devlet gereğidir. Nasılki yakalanması için başına ödül koyulan suçlular için devlet yakalatana ödül verebiliyorsa “toplanmasına yardımcı olunan vergiye” de ödül vermesi/verilmesi mantıklı bir seçimdir.
- Gelir ve giderlerinin ortak olduğunu beyan eden karı-kocalar veya aynı evde yaşayanlar için de sistem toplam gelir matrahı, toplam harcama limiti gibi düzenlemeleri yapmaya uygun tasarlanmalıdır.

3. DİĞER ÖNERİLER

Bu bölüme kadar var olan kamu giderleri ve gelirleri üzerine bilgiler, tespitler ve öneriler sunduk. Bu aşamada özellikle kamu gelirleri artırma çabası olarak, uygulama alanı bulan bazı yeniliklerin diğer alanlarda da kullanılması ve hali hazırda olan bazı gelir çeşitlerinin neden daha çok önem verilmesi konusunda görüş sunulacaktır.

3.1. Aile Hekimliği ve Benzer Uygulamalar

Kamu hastanelerinin yüklerini azaltmak ve gelen hastalara daha hızlı bir sağlık hizmeti vermek amacıyla 24.Kasım.2004 tarihinde kabul edilen 5258 sayılı kanun ile “AİLE HEKİMLİĞİ” pilot uygulaması başlamıştır. Günümüzde kısa adı ASM olan Aile Sağlığı Merkezleri daha önceki zamanlarda da “Sağlık Ocağı” şeklinde hizmet verilen yapıya yeni bir düzen ve ek hizmetler getirilerek (aşı, hamile ve çocuk takibi, raporlu rutin reçete yazımı, rutin kontrol tahlilleri vb.) bir düzen oturtulmuş ve herkes ikamet adresine göre bir aile hekimliği merkezinden hizmet alabilecek hale getirilmiştir. Amaç, küçültülmüş bir kitleye sürekli sağlık hizmeti sunarken gruplaştırılmış hasta ve doktor ikilisi ile hasta geçmişine de vakıf olarak daha iyi ve hızlı hizmet sunabilmektir. Oldukça başarıya ulaşan bu sitem sayesinde,

- Hastanelerin iş yükü ve hasta sayısı azalmış
- ASM’lerin üstlendiği hasta sayıları sebebiyle, hastanelerde hizmet alanların bekleme süreleri azalmış
- Hastanelere başvuranların sayısının azalımı sayesinde, hastanelerde eskiye nazaran daha iyi bir hizmet vermek amaçlanmış
- Her türlü şikayetinde yakınındaki ASM’lerden hizmet alabilen hastalar daha memnun hale gelmişlerdir

Yukarıdaki faydaları artırmak mümkün olsa da konuyu dağıtmamak adına bu kadar örnek yeterlidir.

ASM hizmeti örnek alınarak, farklı birçok alanda ülke refahına katkı sağlayabilecek, ardından dolaylı olarak devlet gelirlerinde artış yaratabilecek başarılarla da ulaşılması mümkündür. Aynı mantıkla çalışması gereken ve belli guruplara belli hizmetlerin düzenli sağlanması sonucunda verimlilik artışı ile

karlılığın beraberinde kendine yetebilirlik sağlanırsa cari açık sorunlarının da azalacağı söylenebilir. Bunlar,

- Tarımsal başarı ve çiftçi refahı için aile hekimliği benzeri “AİLE ZİRAATÇİLERİ” uygulaması olabilir. Eğitimli Ziraat uzmanları sayesinde sürekli izlenen, eğitilen sorunları hızlı çözüme kavuşturulan çiftçilerin yükselişi ülkenin de yükselişi anlamına gelecektir. Toprak ölçümleri ile doğru yerde doğru zamanda doğru tarım ile yüksek verimlilik ve gelir elde etme şansı artacaktır.
- Tarımdaki bu uygulamanın benzeri besi hayvancılığında “AİLE VETERİNERİ” benzeri bile uygulama ile yine başarılı sonuçlar almamıza izin verebilir.
- İyi tutulmuş kayıtlar ile planlanan bütçeler ve bütçe hedefleri ile tasarruf etme şansına bile sahip olabilecek küçük işletmeler ve aileler ya da danışmanlık isteyenler için “AİLE MÜŞAVİRLERİ” gibi seçenekleri çoğaltmak mümkündür.

Sağlık alanında uygulanıp başarıya ulaşan bu sistem, tarımdan hayvancılığa, sanayiden ticarete kadar pek çok alanda uygulama şansı bulabilir. Bu sebeple üzerinde çalışılması ve imkân yaratılması gereken bir konu olarak önerilmektedir.

Adaletin ya da diğer bir deyişle yargının 3 ayağı vardır. Bunlar, Hâkim, Savcı ve Avukatlardır. Sistemin iyi çalışması 3 ayağında hakkettikleri saygıyı görmelerine ve işlerini iyi yapmalarına bağlıdır. Aynı şekilde devletin maliye sisteminde de buna dikkat edilir ve verginin tarafları olan 3 ayağında aynı muameleyi hakkettiklerini söyleyebiliriz. Vergi açısından yaklaştığımızda,

- Ödeyen (Vergi Mükellefleri)
- Kayıt altına alan (Mali Müşavirler)
- Toplayan ve denetleyen (Maliye Bakanlığı ve Vergi Daireleri)

Yukarıdaki bu üçlüye yaklaşım şekline göre nasıl sonuç alınacağını kestirmek çok zor değildir. Her biri için doğru tarafta olduklarını ve üzerine düşenleri yapmaya çalıştıklarını onlara hissettirmek, gereken saygıyı ve muameleyi göstermek tüm vergi sisteminde pozitif değişim yaratabilir. Vergi mükelleflerini potansiyel hırsız olarak görmekten, kayıt altına alanları sürekli hileli işlemler yapanlar olarak işaretlemekten ve en sonuncusu olan toplayıcı kesiminde bunları kendi ceplerine koymak için değil, devlet için

topladıklarını, kurallara uymalarını da acımasızlık olarak algılamaktan kaçınırsak sistem kendi kendine bile daha iyi işlemeye başlayacaktır.

Ülke içinde yaratılan ve büyütülen gayri safi yurt içi hasılanın içinden kamunun alacağı pay, GSYİH artışıyla doğru orantılı olup kamu gelirlerini artırmanın bir başka yoludur. Üretmek, üretimi artırmak, katma değer yaratmak ve ihraç edebilmek GSYİH artışına doğrudan katkı verir. Ülkemiz açısından baktığımızda diğer ülkelerden farklı olan güçlü yanlarımızı ortaya çıkarmak kamu gelirlerinin de dolaylı olarak artmasına yarayacaktır. Üstün olduğumuz ya da tercih ediliğimiz alanlara odaklanmak onları daha da geliştirip en üst seviyelere çıkarmak için devlet desteği ve kontrolünü gerektirir. Özellikle güçlü ya da avantajlı olduğumuz alan turizmdir. Çeşitliliklerine de sahip olduğumuz turizm sektörü kıymetli hazinelerimizden birisi olduğu bilinciyle ele alındığında gelirlerin artışına katkı sunmaya devam edecektir.

3.2. Turizm

Yatak kapasitesinin artırılması, kalitenin yükseltilmesi ve müşteri memnuniyetini dikkate alan denetimlerin artırılması iyi sonuçlar verecektir. Yerli ve yabancı ayırımı yapılmaksızın, her turistin “altın yumurtlayan tavuk” olduğu felsefesinden uzaklaşmadıkça, bunu sağlamak için denetimlerin ve caydırıcı cezaların yeterli olması durumunda turizm gelirlerindeki süreklilik ve artış beklenen sonuç olacaktır.

Turizm alanında ülkemizi diğerlerinden birkaç adım öne taşıyan çeşitliliğimizin ve değerlerimizin farkına varmak ayrı bir konudur. Sahip olduğumuz coğrafi konum ve geliştirmelerine devam ettiğimiz turizm çeşitliliklerimiz daha ileriye götürülmeli, tanıtımları ve uluslararası fuarlarda öne çıkarılmaları gereklidir.

- **Sağlık Turizmi:** Saç Ekimi, Ağız ve Diş Sağlığı, Estetik Cerrahi ve Diğer Operasyonları fiyat, hizmet kalitesi ve tecrübesi ile ön plandadır. Bunun artarak devam etmesi için devletin düzenleyici ve denetleyici rolünü artırması kamu gelir artışlarına zemin hazırlayacaktır.
- **Düğün Turizmi:** Dünya zenginlerinin tercih ettiği lüks turizm konseptleri açısından ülkemiz avantajlı konumdadır. Düğün davetlilerinin transferlerinde verilecek havayolu hizmetlerinde

devletin üstlenici rol alması, bu alandaki gelirlerimizin artışına katkı sağlayacaktır.

- **Tarih ve Doğa Turizmi:** Efes antik kenti, Peri Bacaları, Akdeniz ve Ege Sahil noktalarımız en başta verilecek örnekler olmasına rağmen daha fazla sahip olan ülkemiz açısından, herkesin ilgisini çekmeye devam edebilmesi için tanıtımlarının ve duyurularının artırılması gerekmektedir.
- **İnanç Turizmi:** Katolik Hristiyanların Papa'sı için akla gelen yer Vatikan iken, Ortodoks Hristiyanların Patriği için de akla gelen yer İstanbul'dur. İstanbul'un bu sıfatının ön plana çıkarılıp daha fazla Ortodoks hacının ziyaretine imkanlar yaratılmalıdır. Ayrıca İzmir Selçuk ilçesinde bulunan Meryem Ana Tapınağı da aynı şekilde öne çıkarılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Url 1: <https://www.hmb.gov.tr/kamu-finansmani-genel-mudurlugu-hakkinda> alıntılanma tarihi 8.12.2025 (erişim tarihi 04.12.2025)
- Url 2: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> (erişim tarihi: 14.12.2025)
- Url 3: <https://www.goc.gov.tr/ikamet-izinleri> (erişim tarihi: 14.12.2025)
- Url 4: <https://www.unhcr.org/tr/media/bi-annual-fact-sheet-2024-09-turkiye-pdf> (erişim tarihi: 14.12.2025)
- Url 5: <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler> (erişim tarihi: 14.12.2025)
- Url 6: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuc-lari-2024-53783#:~:text=T%C3%9C%C4%B0K%20Kurumsal&text=T%C3%BCrkiye'de%20ikamet%20eden%20n%C3%BCfus,811%20bin%20834%20ki%C5%9Fi%20oldu> (erişim tarihi: 14.12.2025)
- Url 7: https://cdn.gib.gov.tr/api/gibportal-file/file/getFileResources?objectKey=arsiv/fileadmin/faaliyetraporlari/2024/2024_faaliyet_raporu.pdf (erişim tarihi: 19.12.2025)
- Url 8: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2024/1/1/revenue-statistics-2024_6e88b46e/c87a3da5-en.pdf (erişim tarihi: 19.12.2025)
- Url 9: https://cdn.iuc.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=rapor_638035862645304306.pdf (erişim tarihi: 15.11.2025)
- Arslan, M. (2012). Türk Vergi Sistemi, Geliştirilmiş 5. Basım, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- Khamidullin, M. R., Mardanshin, R. G., Prozorov, A. V., & Karimov, R. I. (2019). The introduction of QR codes in production processes. Journal of Environmental Treatment Techniques, 7(Special Issue), 1108-1111.
- North, D. C., & Güven, G. Ç. (2002). Kurumlar, kurumsal değişim ve ekonomik performans. Sabancı Üniversitesi.
- Shahridan, M. A., Nahar, N. N., Devamanoharan, S. K., Azlan, N. A. S., Khairulnizam, A. I., Talib, N. H. F., & Sha'ari, N. Improving The

Inventory Management System At Shams Best Technic SDN BHD By
Implementing Barcode System.

Şeker, Murat, 2010, Kamu Ekonomisi, İstanbul üniversitesi Uzaktan Eğitim
yayınları, İstanbul.

Wagner, A. (1877). Finanzwissenschaft.... Erster Theil. Einleitung. Ordnung
der Finanzwirthschaft. Finanzbedarf. Privaterwerb (Vol. 5). CF
Winter'sche Verlagshandlung.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Ogün ŞEN
Doğum Tarihi : 06.09.1969
Yabancı Dil : İngilizce
Eğitim Durumu : Doktora
Lisans : Muğla Üniversitesi / 1997
Yüksek Lisans : Muğla Üniversitesi / 2000
Doktora : Kırıkkale Üniversitesi / 2023

Çalıştığı Kurum/Kurumlar ve Yıl/Yıllar
Sağlık Bakanlığı / 1990-1998
Sağlık Bakanlığı / 2010-2013
Giresun Üniversitesi / 2013-

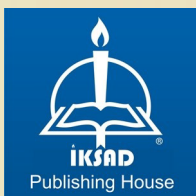
Araştırma Alanları: Muhasebe ve Finans

Yayınlar

- ŞEN, O. (2018). Bist30 İçin (2016-2017 Dönemi) Beta Katsayısı Anlamlılık Testi, *Asya Studies*, 3(3), 28-38.
- COŞKUN A. ve ŞEN O. (2020). Çarpanlar ile Hisse Senedi Fiyatlarının İlişkisi: Çimento Sektöründe Faaliyet Gösteren Firmaların Lojistik Regresyonla İncelenmesi, *Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 5-11.
- COŞKUN A. ve ŞEN O. (2020). Üretim İşletmelerinin Maliyet ve Yönetim Muhasebesi Bilgi Düzeyinin Ölçülmesi: Ankara Sanayi Odası 1. Organize Sanayi Bölgesindeki Üretim İşletmeleri Üzerine Ampirik Bir Çalışma, *Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 32-37.
- ŞEN O. ve DİNÇ Y. (2022). Yeni Stok Değerleme Yöntemi CİFO (En Ucuz Giren İlk Çıkar) Vergi Gelirlerinde Artış Yaratabilir, *Asya Studies*, 6(20), 253-262, Doi: 10.31455/asya.942907.
- COŞKUN, A. ve ŞEN, O. (2023), COVID 19 Pandemisinde Petrol Fiyatları ile Farklı Ekonomilerin Borsa Endeksleri Arasındaki Nedensellik İlişkisinin İncelenmesi, 6. Uluslararası Sosyal Bilimler ve İnovasyon Kongresi (Tam Metin Sözlü Sunum), ISBN: 978-625-6404-68-7, s. 407-415.

ŞEN O. (2023). Devletin Vergi Gelirlerinde Artış Oluşturabilecek Muhasebe Önerileri, İksad Yayınevi, Ankara, ISBN: 978-625-367-444-1

ŞEN O. (2024). Yeni Başlayanlar İçin Teknik Analize Giriş ve Müjdecî Mum Grafikler, İksad Yayınevi, Ankara, ISBN: 978-625-378-094-4

ISBN: 978-625-378-542-0